

тема

Інформація про діяльність НААУ за 2014 рік

с. 12

Міжнародна діяльність НААУ: українську адвокатуру починають серйозно сприймати у країнах Європи

с. 16

Стратегія розвитку НААУ: куди ми рухаємося та для чого?

с. 18

Аналіз першого етапу змін до законодавства про прокуратуру

с. 27

Рада адвокатів України повідомляє про скликання III З'їзду адвокатів України

З'їзд відбудеться
20 — 21 листопада
2014 року
у місті Мукачеве Закарпатської
області, вул. Автомобілістів, 13,
Евентум Хол

Початок реєстрації
делегатів З'їзду 10:00

Початок роботи
З'їзду 11:00

До порядку денного III З'їзду адвокатів України включені питання:

- затвердження Регламенту III З'їзду адвокатів України;
- доповіді Голови РАУ, НААУ;
- Голови ВКДКА;
- Голови ВРКА;
- призначення представника до складу Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів;
- щодо призначення членів Вищої ради юстиції;
- про зміни до Положення про ВРКА та її склад;
- різне.

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

презентує новий портал:

unba.org.ua

НААУ має надію, що портал стане для адвокатів улюбленим ресурсом для повсякденного використання завдяки:

- адаптивній формі portalу, розрахованій для застосування на різноманітних електронних засобах (телефон, планшет, комп'ютер і т. і.);
- зручному механізмі пошуку будь-яких подій НААУ за допомогою календаря;
- управлінню нормативною базою НААУ за допомогою адаптованих фільтрів;
- зручному інтерфейсу, поділу за тематичними категоріями для оперативного доступу до інформації щодо активності НААУ;
- особистому кабінету адвоката, який буде введено в експлуатацію найближчим часом, для додаткових можливостей в управлінні своїм графіком відвідуваних заходів, доступу до Єдиного реєстру адвокатів України НААУ та доступу до профільної інформації адвокатської професії;
- простому способу зворотного зв'язку, автоматизованій системі подання заявки для запису на особистий прийом;
- а також багато іншого.

НААУ працює для всіх адвокатів України, в тому числі у напрямку активного розвитку та інтерактивного наповнення portalу, у зв'язку з чим ми будемо вдячні за Ваші побажання та зауваження щодо удосконалення portalу, які просимо направляти на електронну адресу:
info@unba.org.ua

ВІДКРИТО ПЕРЕДПЛАТУ НА 2015 РІК

«Вісник Національної асоціації адвокатів України»

є офіційним виданням Національної асоціації адвокатів України

У кожному номері:

- огляд та аналіз рішень органів адвокатського самоврядування національного рівня;
- аналіз особливостей здійснення адвокатської діяльності;
- огляд судової практики судів вищих інстанцій;
- аналітичні статті про застосування законодавства у різних галузях права тощо.

Читати та завантажувати «Вісник НААУ» в електронному вигляді можна на сайті Національної асоціації адвокатів України: <http://unba.org.ua/>

Паперовий варіант «Вісника НААУ» можна одержувати щомісяця, оформивши поштову передплату в будь-якому відділенні УДППЗ «Укрпошта»

Передплатний індекс **86385** Періодичність виходу — **раз на місяць**
Вартість одного номера — **30,00 грн.**

ЗМІСТ

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Ізовітова Л. П.

Голова Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України

Гвозд'їй В. А.

Заступник Голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України

Коваль К. П.

Заступник Голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України

Загарія В. М.

Голова Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури України

Макаров О. А.

Заступник Голови Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури

Беляєв О. А.

Заступник Голови Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури

Дмитрієва О. Л.

Голова Вищої ревізійної комісії адвокатури

Вишневський А. В.

Директор Координаційного центру з надання правової допомоги

Офіційний бюлетень Національної асоціації адвокатів України

Реєстраційне свідоцтво серія КВ № 20370-10170 Р від 19.11.13 р.

Засновник

Національна асоціація адвокатів України

Адреса засновника:

Юридична адреса: 01021, м. Київ, Кловський узвіз, 7, Літ. А, офіс 6
Поштова адреса: 04071, м. Київ, вул. Ярославська, 6, поверх 5

Секретаріат НААУ

(044) 392-73-71
факс: (044) 392-73-70
E-mail: info@unba.org.ua
www.unba.org.ua

РІШЕННЯ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Рішення РАУ № 178 від «25» жовтня 2014 р.
«Про затвердження у новій редакції
Регламенту ради адвокатів регіону».....3

АДВОКАТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

Інформація про діяльність НААУ за 2014 рік12

Міжнародна діяльність НААУ: українську адвокатуру
починають серйозно сприймати у країнах Європи16

Н. Петрова

Стратегія розвитку НААУ: куди ми рухаємося та для чого?..18

В. Гвозд'їй

Маркетинг адвокатської діяльності24

ДИСКУСІЯ

А. Вишневський

Новий Закон «Про прокуратуру» ще більше
наблизив систему БПД до людей27

А. Сербіна

Органи прокуратури. «Перезавантаження». Частина 1 ... 28

ЦІКАВІ СПРАВИ

В. Козіна, Т. Андрієвський, В. Михальська

Люструвати не можна помилувати: вітчизняна
процедура очищення влади та зарубіжний досвід35

АДМІНІСТРАТИВНІ СПРАВИ

Д. Роженко

Підготовче провадження не оминеш!
(нюанси підготовки адміністративної
справи до судового розгляду в порядку
письмового провадження)47

ГОСПОДАРСЬКІ СПРАВИ

В. Козіна

Хто-хто у хатинці... власник?
(щодо оприлюднення інформації
про кінцевого вигодоодержувача).....51

СУДОВА ПРАКТИКА

Огляд судової практики Верховного Суду України
та вищих спеціалізованих судів57

СУДОВІ ЕКСПЕРТИЗИ

А. Тимошенко

Особливості проведення психологічної експертизи
у справах щодо злочинів проти статевої свободи
і недоторканності.....59

ЗРАЗКИ ДОКУМЕНТІВ

Заява про кримінальні правопорушення.....62

Апеляційна скарга на вирок63

Головний редактор

Ізовітова Л. П.

Шеф-редактор

Козіна В. В.

Редактор-аналітик

Лайкова М. С.

Загальний дизайн

Корчемака К. М.

Відповідальний випускаючий

Кеселева Л. Б.

Видавець

ТОВ «Видавничий будинок
«Фактор»

Адреса видавця та редакції:

вул. Сумська, 106а,
м. Харків, 61002, Україна

Редакція:

(057) 719-41-14, 714-37-28

Факс-автомат (цілодобово):

(057) 714-93-52
e-mail: v.kozina@id.factor.ua
<http://www.factor.ua>

Віддруковано

згідно з наданим
оригінал-макетом
у друкарні «Фактор-Друк»,
вул. Саратовська, 51,
м. Харків, 61030, Україна
тел.: (057) 717-53-55

Номер замовлення

8386

Загальний тираж видання

4300 екз.

Періодичність виходу

раз на місяць

Дата виходу

14.11.2014 р.

© ТОВ «Видавничий будинок «Фактор»,
2014.

Усі права на публікації захищені.
Відтворення та поширення
(розповсюдження) у будь-який спосіб
творів (окремих частин творів),
розміщених у бюлетені «Вісник
Національної асоціації адвокатів
України», допускається лише
за дозволом Національної асоціації
адвокатів України. При відтворенні
матеріалів, що містяться у бюлетені
«Вісник Національної асоціації адвокатів
України», посилання на видання
і вказівка імені (псевдоніма) автора
твору обов'язкові.

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ**РАДА АДВОКАТІВ УКРАЇНИ****РІШЕННЯ № 178****Про затвердження у новій редакції Регламенту ради адвокатів регіону****«25» жовтня 2014 року****м. Київ**

Рада адвокатів України, відповідно до статті 55 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Положення про Раду адвокатів України, **вирішила:**

1. Затвердити Регламент ради адвокатів регіону у новій редакції, що додається.
2. Визнати таким, що втратив чинність Регламент ради адвокатів регіону, затверджений рішенням Ради адвокатів України від 16 лютого 2013 року № 76.
3. Секретарю Ради адвокатів України про прийняте рішення повідомити ради адвокатів та кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури (Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя), а також оприлюднити його на офіційному веб-сайті Національної асоціації адвокатів України.

Голова Ради адвокатів України
Секретар Ради адвокатів України

Л. П. Ізовітова
П. М. Гречківський

ЗАТВЕРДЖЕНО
рішенням Ради адвокатів України
від 25 жовтня 2014 року № 178

РЕГЛАМЕНТ
ради адвокатів регіону
(нова редакція)

ПРЕАМБУЛА

Регламент ради адвокатів регіону визначає порядок роботи ради адвокатів регіону на реалізацію повноважень, наданих Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі — Закон), а також процедуру розгляду питань, віднесених до її компетенції Законом та іншими нормативно-правовими актами.

У Регламенті визначені процедура підготовки, розгляду та прийняття радою адвокатів регіону рішень з питань, що належать до її повноважень, та інші питання процедурної діяльності ради адвокатів регіону.

Розділ 1. Загальні положення

1.1. У своїй діяльності рада адвокатів регіону керується Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», рішеннями З'їзду адвокатів України, Ради адвокатів України, актами Національної асоціації адвокатів України та іншими нормативно-правовими актами.

1.2. Засідання ради адвокатів регіону проводяться державною мовою.

1.3. Членам ради адвокатів регіону видається посвідчення члена ради адвокатів регіону. Зразок посвідчення члена ради адвокатів регіону затверджується рішенням Ради адвокатів України. Посвідчення підписує Голова ради адвокатів регіону.

1.4. Для організаційно-технічного забезпечення діяльності ради адвокатів регіону діє її Секретаріат.

Розділ 2. Склад ради адвокатів регіону

2.1. Голова ради адвокатів регіону та члени ради адвокатів регіону обираються конференцією адвокатів регіону з числа адвокатів, стаж адвокатської діяльності яких становить не менше п'яти років та адреса робочого місця яких знаходиться відповідно в Автономній Республіці Крим, області, місті Києві, Севастополі і відомості про яких включено до Єдиного реєстру адвокатів України, строком на п'ять років. Одна й та сама особа не може бути Головою або членом ради адвокатів регіону більше ніж два строки поспіль. Кількість членів ради адвокатів регіону визначається конференцією адвокатів регіону.

2.2. На першому засіданні члени ради адвокатів регіону за пропозицією Голови ради обирають зі свого складу заступника Голови та Секретаря ради. У разі, якщо кандидати не отримали необхідної більшості голосів, розглядаються також інші кандидатури за пропозиціями членів ради адвокатів регіону.

2.3. Голова, заступник Голови, Секретар, член ради адвокатів регіону не можуть одночасно входити до складу кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, ревізійної комісії адвокатів регіону, Вищої ревізійної комісії адвокатури, Ради адвокатів України, комісії з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги.

Розділ 3. Повноваження Голови ради адвокатів регіону та їх припинення

3.1. Повноваження Голови ради адвокатів регіону.

3.1.1. Голова ради адвокатів регіону:

- організовує роботу ради та здійснює загальне керівництво нею;
- представляє раду адвокатів регіону у відносинах із іншими органами адвокатського самоврядування, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами і організаціями, органами влади інших держав та міжнародними організаціями;
- визначає дату, час і місце проведення засідання ради, скликає засідання ради, головує на засіданнях, визначає перелік питань, що виносяться на засідання, та формує порядок денний засідання;
- розподіляє обов'язки між заступником, Секретарем та членами ради, дає їм доручення;
- планує роботу ради адвокатів регіону, дає окремі доручення членам ради адвокатів регіону, пов'язані з виконанням радою адвокатів регіону покладених на неї завдань;
- організовує та координує роботу Секретаріату ради адвокатів регіону, у тому числі щодо підготовки матеріалів для розгляду радою адвокатів регіону питань, віднесених до її компетенції;
- організовує і забезпечує ведення діловодства ради адвокатів регіону, вчиняє інші дії, передбачені положенням про раду адвокатів регіону, рішеннями конференції адвокатів регіону, ради адвокатів регіону, Ради адвокатів України, З'їзду адвокатів України;
- організовує і забезпечує ведення Єдиного реєстру адвокатів України у регіоні відповідно до вимог Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Порядку ведення Єдиного реєстру адвокатів України, затвердженого Радою адвокатів України;
- контролює виконання рішень ради адвокатів регіону;
- затверджує структуру та штатний розпис Секретаріату ради адвокатів регіону, вносить зміни до них;
- призначає на посади та звільняє з посад працівників Секретаріату ради адвокатів регіону, застосовує до них заходи заохочення та дисциплінарного впливу;

- видає накази, доручення, розпорядження;
- здійснює інші повноваження, визначені цим Регламентом, Положенням про раду адвокатів регіону та Законом.

3.1.2. Голова ради адвокатів регіону може достроково скласти свої повноваження, які припиняються із дня подання до ради адвокатів регіону відповідної заяви.

3.1.3. Голова ради адвокатів регіону може бути достроково відкликаний з посади за рішенням органу адвокатського самоврядування, який обрав його на посаду.

3.1.4. У разі відсутності Голови, дострокового складення ним своїх повноважень, а також у випадку його дострокового відкликання з посади за рішенням органу адвокатського самоврядування, який обрав його на посаду, та необрання у цьому випадку нової особи, повноваження Голови ради адвокатів регіону виконує його заступник.

Розділ 4. Повноваження заступника Голови ради адвокатів регіону та їх припинення

4.1. Заступник Голови ради адвокатів регіону здійснює повноваження, визначені Головою ради адвокатів регіону, інші повноваження, визначені цим Регламентом, Положенням про раду адвокатів регіону та Законом.

4.2. Заступник Голови ради адвокатів регіону може достроково скласти свої повноваження, які припиняються з дня подання до ради адвокатів регіону відповідної заяви.

4.3. Заступник Голови ради адвокатів регіону може бути достроково відкликаний з посади за рішенням органу адвокатського самоврядування, який обрав його на посаду.

Розділ 5. Повноваження Секретаря ради адвокатів регіону та їх припинення

5.1. Секретар ради обирається радою адвокатів регіону зі складу її членів на першому засіданні шляхом відкритого голосування.

5.1.1. Секретар ради адвокатів регіону:

- здійснює підготовку засідань ради адвокатів регіону;
- виконує доручення Голови ради адвокатів регіону, пов'язані з організацією проведення засідання;
- відповідає за організацію діловодства ради за окремим розпорядженням Голови ради адвокатів регіону;
- здійснює інші повноваження, визначені цим Регламентом, Положенням про раду адвокатів регіону та Законом.

5.2. Секретар ради адвокатів регіону може достроково скласти свої повноваження, які припиняються із дня подання до ради адвокатів регіону відповідної заяви.

5.3. Секретар ради адвокатів регіону може бути достроково відкликаний з посади за рішенням ради адвокатів регіону.

Розділ 6. Повноваження члена ради адвокатів регіону та їх припинення

6.1. Повноваження члена ради адвокатів регіону та їх припинення.

6.1.1. Члени ради адвокатів регіону є рівноправними і здійснюють свої повноваження відповідно до цього Регламенту, Положення про раду адвокатів регіону та Закону.

6.1.2. Член ради адвокатів регіону має право:

- вносити питання до порядку денного засідання ради адвокатів регіону;
- знайомитися з питаннями, які плануються до розгляду радою адвокатів регіону, брати участь у їх підготовці, дослідженні;
- наводити свої мотиви та міркування, а також подавати додаткові документи з питань, що розглядаються;

- вносити пропозиції щодо проекту рішення ради адвокатів регіону з будь-яких питань та голосувати за або проти того чи іншого рішення;
- висловлювати письмово окрему думку щодо рішення ради адвокатів регіону;
- знайомитися з рішеннями та протоколами засідань ради адвокатів регіону;
- здійснювати інші повноваження, передбачені цим Регламентом, Положенням про раду адвокатів регіону та Законом.

6.1.3. Повноваження члена ради адвокатів регіону припиняються у разі:

- закінчення строку, на який його обрано;
- набрання законної сили обвинувальним вироком стосовно нього;
- припинення його громадянства або виїзду на постійне проживання за межі України;
- визнання його судом обмежено дієздатним, недієздатним, безвісно відсутнім або оголошення його померлим;
- подання ним заяви за власним бажанням про припинення повноважень;
- зупинення або припинення дії свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю;
- неможливості виконувати свої обов'язки за станом здоров'я при наявності медичного висновку;
- його смерті.

6.2. Члени ради адвокатів регіону можуть достроково скласти свої повноваження, які припиняються із дня подання ними до ради адвокатів регіону відповідної заяви.

6.3. Члени ради адвокатів регіону можуть бути достроково відкликані з посад за рішенням органу адвокатського самоврядування, який обрав їх на посади.

Розділ 7. Організація та порядок проведення засідань ради адвокатів регіону

7.1. Формою роботи ради адвокатів регіону є засідання. Засідання ради адвокатів регіону скликаються Головою ради адвокатів регіону, а в разі його відсутності — заступником Голови, не рідше одного разу на місяць.

7.2. Члени ради адвокатів регіону скликаються шляхом направлення їм повідомлення про засідання ради адвокатів регіону:

7.2.1. на поштові (електронні) адреси, які вони надали раді адвокатів регіону, чим визначили їх належними та призначеними для повідомлення про скликання ради адвокатів регіону;

7.2.2. по факсу за номером телефону, який вони надали раді адвокатів регіону, чим визначили його належним та призначеним для повідомлення про скликання ради адвокатів регіону;

7.2.3. на електронні адреси, визначені радою адвокатів регіону.

7.3. Голова ради адвокатів регіону інформує членів ради, представника адвокатів регіону у складі Ради адвокатів України, Голову кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону про дату, час, місце проведення засідання та проект його порядку денного шляхом надсилання відповідного повідомлення (п. 7.2 цього Регламенту) не пізніше ніж за 1 (один) календарний день до дати проведення засідання.

7.4. Засідання ради адвокатів регіону може бути також скликане за пропозицією не менш як однієї п'ятої від загального складу членів ради, яка надсилається Голові, заступнику, Секретарю та усім членам ради адвокатів регіону у порядку, встановленому п. 7.2 цього Регламенту.

7.5. У разі якщо Голова ради адвокатів регіону або його заступник не скликає засідання ради протягом 5 (п'яти) днів з дня надходження пропозиції про скликання засідання, члени ради адвокатів регіону, які ініціювали таку пропозицію, визначають день, час та місце проведення засідання ради адвокатів регіону, про що у порядку п. 7.2 цього Регламенту повідомляють Голові, заступнику, Секретарю та усім членам ради адвокатів регіону, а також представнику адвокатів регіону у складі Ради адвокатів України та Голову кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону.

7.6. На засіданнях рада адвокатів регіону в порядку, визначеному цим Регламентом, вирішує питання процедурної діяльності, віднесені до її повноважень Законом, а також організаційні питання діяльності ради адвокатів регіону та її Секретаріату.

7.7. Голова ради адвокатів регіону головує на засіданнях ради адвокатів регіону, а в разі його відсутності — заступник Голови за його дорученням.

7.8. Засідання ради адвокатів регіону є повноважним, якщо на ньому безпосередньо присутні більше половини членів ради. Члени ради адвокатів регіону беруть участь у засіданні ради адвокатів регіону безпосередньо.

7.9. Засідання ради адвокатів регіону проводиться гласно і відкрито, із загальним обговоренням питань порядку денного.

7.10. Член ради адвокатів регіону, якому доручено доповісти на засіданні те чи інше питання, готує письмову довідку та/або проект рішення з визначеного питання.

7.11. Якщо розгляд питань неможливий у зв'язку з відсутністю необхідної кількості членів ради адвокатів регіону, головуючий оголошує про відкладення засідання на визначений час або переносить засідання на інший день.

7.12. Член ради адвокатів регіону може бути відсутній на засіданні ради адвокатів регіону лише з поважних причин, про які він повинен повідомити Голову ради адвокатів регіону, його заступника та Секретаря ради за три дні до засідання ради адвокатів регіону або негайно після настання таких причин.

7.13. Член ради адвокатів регіону, який без поважних причин не приймає участі в засіданнях ради адвокатів регіону, не виконує або неналежним чином виконує доручення ради адвокатів регіону, може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності, про що Голова ради адвокатів регіону інформує Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури.

Розділ 8. Учасники засідання ради адвокатів регіону

8.1. Учасниками засідання ради адвокатів регіону без права голосу можуть бути представник адвокатів регіону у складі Ради адвокатів України, Голова кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону та запрошені особи.

8.2. Запрошені учасники засідання ради адвокатів регіону можуть: з'явитися на засідання ради адвокатів регіону; завчасно (за день до дня засідання) повідомити Секретаріат ради адвокатів регіону про неможливість явки та про причину неявки на засідання ради адвокатів регіону, а також при необхідності надати документи, що свідчать про поважні причини неявки.

Розділ 9. Підготовка питань до розгляду на засіданнях ради адвокатів регіону та ухвалення рішень

9.1. Порядок підготовки питань до розгляду на засіданнях ради адвокатів регіону:

9.1.1. Голова ради адвокатів регіону визначає перелік питань, що виносяться для розгляду на засіданні ради адвокатів регіону, та формує порядок денний засідання. У попередньому обговоренні цих питань можуть приймати участь й інші члени ради адвокатів регіону. Голова ради адвокатів регіону визначає:

- порядок розгляду питань, що виносяться на засідання;
- дату, час і місце проведення засідання;
- доповідачів з кожного питання порядку денного.

9.1.2. Підготовку засідань ради адвокатів регіону здійснює Секретар ради адвокатів регіону за письмовим дорученням (розпорядженням) Голови ради із визначеними порядком денним засідання та доповідачами згідно питань, що винесені на розгляд ради.

9.2. Секретаріат ради адвокатів регіону за дорученням Секретаря ради:

— організовує передачу членам ради адвокатів регіону та представнику адвокатів регіону у складі Ради адвокатів України сформованого порядку денного для ознайомлення, а також відповідних матеріалів щодо питань, розгляд яких виноситься на відповідне засідання ради адвокатів регіону, із додержанням строку, визначеного цим Регламентом;

— забезпечує повідомлення членів ради адвокатів регіону, представника адвокатів регіону у складі Ради адвокатів України та Голову кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону про дату, час та місце проведення засідання;

— забезпечує повідомлення запрошених осіб про дату, час та місце проведення засідання;

— забезпечує фіксування засідання ради адвокатів регіону технічними засобами;

— забезпечує наявність під час проведення засідання у необхідній кількості примірників матеріалів з питань, що плануються до розгляду, відповідно до кількості членів ради адвокатів регіону та запрошених учасників;

— виконує доручення Голови та Секретаря ради адвокатів регіону, пов'язані з підготовкою та організацією проведення засідання.

9.3. Члени ради адвокатів регіону мають право вносити Голові ради адвокатів регіону пропозиції щодо включення до порядку денного засідання питань, вирішення яких належить до повноважень ради адвокатів регіону.

9.4. Кожен з членів ради адвокатів регіону не пізніше ніж за 1 (один) день до засідання отримує інформацію про порядок денний засідання та матеріали з питань, що розглядаються, з яких він Головою ради адвокатів регіону визначений доповідачем.

Розділ 10. Відкриття засідання

10.1. На початку засідання Голова ради адвокатів регіону, за умови безпосередньої присутності більше половини членів ради (кворуму), відкриває засідання ради адвокатів регіону і оголошує порядок денний засідання. Секретар ради адвокатів регіону повідомляє про присутність осіб, які були запрошені на засідання.

10.2. Питання порядку денного розглядаються, як правило, у тій послідовності, в якій їх включено до порядку денного засідання.

Розділ 11. Порядок розгляду питань по суті

11.1. Голова ради адвокатів регіону перед початком розгляду кожного питання оголошує зміст даного питання та доповідача.

11.2. Розгляд матеріалів на засіданні розпочинається з доповіді члена ради адвокатів регіону — доповідача, який доповідає присутнім щодо вказаного питання.

11.3. Учасник засідання ради адвокатів регіону, з дозволу або за дорученням Голови ради адвокатів регіону, виступає та надає пояснення по суті питання, яке розглядається.

11.3.1. Представник адвокатів регіону у складі Ради адвокатів України та/або Голова кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону, у разі їх присутності на засіданні ради адвокатів регіону, мають право на виступ з питань порядку денного засідання.

11.4. Після закінчення розгляду питання Голова ради адвокатів регіону оголошує про перехід ради адвокатів регіону до голосування.

11.5. Розгляд питання, включеного до порядку денного, може бути відкладений у випадках:

— неявки на засідання ради адвокатів регіону доповідачів, учасників;

— необхідності витребування нових чи додаткових матеріалів;

— необхідності проведення додаткової комісійної перевірки;

- залучення до участі у розгляді питання інших заінтересованих осіб;
- відсутності кворуму після задоволення відводу (самовідводу) члена (членів) ради адвокатів регіону;
- з інших підстав, за рішенням ради адвокатів регіону.

11.5.1. Розгляд питання, включеного до порядку денного, відкладається у разі ухвалення про це рішення ради адвокатів регіону.

11.6. Гласність засідань ради адвокатів регіону:

11.6.1. Засідання ради адвокатів регіону проводяться відкрито і гласно.

11.6.2. Гласність роботи ради адвокатів регіону забезпечується відкритим обговоренням питань, що належать до її повноважень.

11.6.3. Рада адвокатів регіону розглядає питання, віднесені Законом до її повноважень, у засіданнях за присутності членів ради адвокатів регіону та представників засобів масової інформації, які мають вільний доступ до зали засідань при умові їх попередньої акредитації.

11.6.4. Рада адвокатів регіону в обов'язковому порядку публікує повідомлення про результати засідань на сторінці ради адвокатів регіону офіційного веб-порталу НААУ, а також оприлюднює прийняті рішення.

11.7. Розгляд та вирішення питань на засіданнях ради адвокатів регіону і прийняття рішень проводяться радою колегіально.

11.8. Рівноправність членів ради адвокатів регіону під час розгляду питань.

11.8.1. Усі члени ради адвокатів регіону під час розгляду питань на засіданні ради адвокатів регіону та прийняття рішень є рівноправними.

11.8.2. Голова ради адвокатів регіону на засіданні не має права обмежувати членів ради адвокатів регіону у можливості ставити питання учасникам засідання, коментувати їх висловлювання та запитання, однак має право робити зауваження у випадку, якщо ними порушується порядок у залі.

11.8.3. До голосування з питань порядку денного рада адвокатів регіону переходить лише після того, як усі члени ради адвокатів регіону реалізували своє право на запитання до Голови ради адвокатів регіону, доповідача та висловлення своєї думки.

11.8.4. Члени ради адвокатів регіону під час засідань зобов'язані утримуватися від коментарів та реплік без дозволу Голови ради адвокатів регіону.

11.9. Фіксування ходу засідання ради адвокатів регіону.

11.9.1. На засіданні ради адвокатів регіону ведеться протокол засідання.

11.9.2. Протокол засідання ради адвокатів регіону повинен містити:

- дату, порядковий номер та місце проведення засідання ради адвокатів регіону;
- час початку і закінчення засідання;
- прізвища, імена, по батькові всіх присутніх на засіданні членів ради адвокатів регіону;
- прізвище, ім'я та по батькові Голови та Секретаря ради адвокатів регіону;
- порядок денний засідання;
- пропозиції, які були поставлені на голосування;
- питання, що розглядалися на засіданні, із зазначенням порядку черговості їх розгляду та прізвища, імена й по батькові доповідача;
 - відомості про оголошення за результатами голосування прийнятого радою адвокатів регіону рішення окремо по кожному питанню порядку денного;
 - зміст резолютивної частини прийнятого рішення.

11.10. Протокол складається та виготовляється Секретарем ради адвокатів регіону та підписується Головою і Секретарем ради адвокатів регіону не пізніше 3 (трьох) днів з дня закінчення засідання. У разі необхідності строк для оформлення та підписання протоколу може бути продовжено Секретарем ради адвокатів регіону, але не більше ніж на 5 (п'ять) днів після закінчення засідання.

11.11. У разі непідписання та/або відмови Голови ради адвокатів регіону у підписанні протоколу в установлений строк Секретар ради складає відповідний акт, з яким ознайомлює Голову, заступника та усіх членів ради адвокатів регіону, які взяли участь у засіданні згідно п. 7.2 цього Регламенту. У такому випадку протокол вважається оформленим належним чином та таким, що відповідає вимогам п. 11.10 цього Регламенту, за умови відсутності у членів ради адвокатів регіону, які взяли участь у засіданні, письмових зауважень до нього поданих протягом 3 (трьох) днів з моменту ознайомлення з протоколом.

11.12. Секретар ради адвокатів регіону не пізніше 3 (трьох) робочих днів з дня підписання протоколу засідання ради адвокатів регіону направляє його належним чином завірену копію:

- членам ради адвокатів регіону у порядку, встановленому п. 7.2 цього Регламенту;
- Раді адвокатів України на офіційну електронну пошту.

Розділ 12. Порядок голосування на засіданнях ради адвокатів регіону

12.1. Члени ради адвокатів регіону голосують на засіданнях ради адвокатів регіону шляхом підняття рук. Підрахунок голосів веде Секретар ради адвокатів регіону. Рішення приймається відкритим голосуванням більшістю голосів від загальної кількості членів ради. У разі рівного розподілу голосів голос Голови ради адвокатів регіону є визначальним. Не допускається голосування за дорученням або передача голосу іншому члену ради адвокатів регіону.

Розділ 13. Рішення ради адвокатів регіону

13.1. Результатом вирішення питань діяльності ради адвокатів регіону, віднесених Законом до її компетенції, а також питань організаційної діяльності ради адвокатів регіону та її Секретаріату є рішення встановленої форми.

13.1.1. Член ради адвокатів регіону не може утримуватися під час голосування.

13.1.2. Рішення ради адвокатів регіону викладається в письмовій формі. У рішенні зазначаються:

- дата, порядковий номер і місце прийняття рішення;
- питання, що розглядалося;
- обґрунтування прийнятого рішення;
- резолютивна частина рішення.

13.1.3. Рішення ради адвокатів регіону інформаційного характеру можуть оформлюватися протокольно.

13.1.4. Рішення підписується Головою і Секретарем ради адвокатів регіону.

13.1.5. Рішення ради адвокатів регіону приймаються більшістю голосів від загальної кількості членів ради.

13.1.6. Рішення ради адвокатів регіону, прийняті в межах її повноважень, обов'язкові до виконання адвокатами, адвокатськими об'єднаннями, бюро, регіональними органами адвокатського самоврядування, а також у межах реалізації публічних функцій органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх територіальними органами, підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності і громадянами.

13.1.7. За наявності окремої думки вона викладається членом ради адвокатів регіону у письмовій формі, про що Голова ради адвокатів регіону повідомляє на засіданні, але зміст окремої думки виголошенню на засіданні не підлягає.

13.1.8. Секретар ради адвокатів регіону не пізніше 3 (трьох) робочих днів з дня підписання прийнятих рішень ради направляє їх належним чином завірені копії:

- членам ради адвокатів регіону у порядку, встановленому п. 7.2 цього Регламенту;
- Раді адвокатів України на офіційну електронну пошту.

13.2. Усі прийняті рішення ради адвокатів регіону фіксуються Секретарем ради у протоколі засідання.

Розділ 14. Порядок формування та повноваження тимчасових робочих органів ради адвокатів регіону

14.1. Тимчасові робочі органи ради адвокатів регіону (робочі, консультативні, експертні, комітети, комісії, групи тощо) створюються для вирішення поточних завдань діяльності ради адвокатів регіону за рішенням ради адвокатів регіону.

14.2. У рішенні про створення тимчасового робочого органу ради адвокатів регіону повинно бути зазначено:

- мету створення тимчасового робочого органу;
- вичерпний перелік завдань тимчасового робочого органу;
- членів ради адвокатів регіону, які включаються до складу тимчасового робочого органу;
- голову тимчасового робочого органу;
- термін виконання завдань тимчасовим робочим органом;
- термін, на який створюється тимчасовий робочий орган, у разі необхідності.

14.3. Тимчасовий робочий орган ради адвокатів регіону може очолювати будь-який член ради адвокатів регіону за його згодою.

14.4. Фахівці, експерти з відповідних питань, науковці, представники органів державної влади та місцевого самоврядування беруть участь в роботі тимчасових робочих органів ради адвокатів регіону за їх згодою.

14.5. Основною формою роботи тимчасових робочих органів ради адвокатів регіону є засідання, які проводяться по мірі необхідності.

14.6. Тимчасовий робочий орган ради адвокатів регіону очолює голова, призначений рішенням про створення відповідного органу, який здійснює організацію та підготовку засідань тимчасового робочого органу.

14.7. Рішення тимчасового робочого органу оформляється протоколом.

14.8. Тимчасовий робочий орган ради адвокатів регіону виконує виключно зазначені у рішенні про його створення завдання.

Розділ 15. Взаємодія ради адвокатів регіону з іншими органами адвокатського самоврядування

15.1. Інформаційний обмін між радою адвокатів регіону, вищими та іншими органами адвокатського самоврядування здійснюється у порядку, встановленому рішенням Ради адвокатів України та/або актами Національної асоціації адвокатів України.

Розділ 16. Внесення змін до Регламенту

16.1. Зміни чи доповнення до цього Регламенту затверджуються рішенням Ради адвокатів України.

Розділ 17. Заключні положення

17.1. На сторінці ради адвокатів регіону офіційного веб-сайту НААУ оприлюднюється Положення про раду адвокатів регіону, Регламент ради адвокатів регіону, прийняті рішення ради адвокатів регіону, щорічний звіт про діяльність ради адвокатів регіону, у тому числі фінансовий, інформація про склад ради адвокатів регіону, склад робочих органів ради адвокатів регіону тощо.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ НААУ ЗА 2014 РІК

Підготовлено Секретаріатом НААУ, РАУ

У цій статті ви можете ознайомитись із стислим оглядом інформації про діяльність Національної асоціації адвокатів України за основними напрямками. Інформацію надано станом на вересень 2014 року.

АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ТА АКТИ РАДИ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

На виконання приписів Закону України від 05.07.12 р. № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»¹ Радою адвокатів України утворено (приведено у відповідність до Закону) усі органи адвокатського самоврядування — Ради адвокатів та Кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури регіонів, затверджено Положення та регламенти, які регулюють їх діяльність. Усі органи адвокатського самоврядування функціонують в повному обсязі.

З моменту свого створення Рада адвокатів України прийняла 400 рішень. Зокрема, рішення про щорічні внески, про кваліфікаційний іспит, про зразки посвідчень та свідоцтв, щодо ведення ЄРАУ, про ордер, про стажування, про підвищення кваліфікації адвокатів, про помічника адвоката тощо.

НОРМОТВОРЧІ ІНІЦІАТИВИ

Завдяки наполегливій позиції починають втілюватися у життя й ініціативи НААУ щодо вдосконалення приписів законодавства та підзаконних актів.

Так, робочою групою, у складі якої працювала значна кількість членів НААУ, були розроблені зміни до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Зміни стосуються питань оптимізації оподаткування адвокатської діяльності, спрощення процедури реєстрації адвокатських бюро та об'єднань, впорядкування процедур, які регламентують їх діяльність.

Внесено зміни й у положення, які визначають гарантії адвокатської діяльності, доступу адвокатів до інформації тощо. Законопроект чекає на розгляд Парламентом.

Результатом співпраці з Міністерством юстиції України стало внесення змін до Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України. Розширено права адвокатів у частині доступу до клієнтів та спілкування з ними.

Наразі обговорюється можливість відкриття для адвокатів Єдиного реєстру досудових розслідувань, є домовленості про необхідність оприлюднити тексти методик проведення судових експертиз, максимально вивести зі сфери державної монополії деякі види судових експертиз.

Також згідно з ч. 3 ст. 28 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» у редакції Закону України від 14.10.14 р. № 1701-VII, яка набере чинності 25.11.14 р., інформація з Державного реєстру прав буде надаватися адвокатам для реалізації повноважень, визначених законом, за суб'єктом права чи за об'єктом нерухомого майна в електронній формі шляхом безпосереднього доступу до Державного реєстру прав за умови ідентифікації відповідного адвоката за допомогою електронного цифрового підпису. Поки що ми чекаємо на порядок, який регламентуватиме процедуру доступу, його має розробити Уряд. Але норма закріплена у законі, а відповідно незабаром буде реалізована.

¹ Далі за текстом — Закон № 5076.

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТІВ

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 21 Закону № 5076 адвокат зобов'язаний підвищувати свій професійний рівень. На реалізацію цього положення 16.02.13 р. рішенням РАУ № 85 ухвалено Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України, в якому, серед іншого, зазначено, що загальна організація процесу підвищення кваліфікації адвокатів в Україні здійснюється НААУ, РАУ та реалізується, зокрема, НААУ.

У період з вересня 2013 року по вересень 2014 року НААУ було організовано та проведено 19 семінарів з підвищення кваліфікації адвокатів в усіх регіонах України, які відвідало близько 9000 адвокатів.

Семінари НААУ спрямовані на поглиблення, розширення та оновлення адвокатами своїх професійних знань та навичок, забезпечення їх достатньою інформацією про зміни в чинному законодавстві та практиці його застосування. Темі семінарів були присвячені питанням тлумачення та застосування нового Кримінального процесуального кодексу України, іншим найбільш актуальним питанням тлумачення та застосування законодавства України, практиці Європейського суду з прав людини, європейським антидискримінаційним стандартам, питанням адвокатської етики тощо.

Поставлені перед НААУ завдання щодо підвищення кваліфікації реалізуються шляхом сертифікації Експертною радою при НААУ та залучення до проведення семінарів провідних адвокатів України (зокрема, тренерів-модераторів з Координаційного центру з надання правової допомоги), суддів Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, апеляційних та місцевих судів, представників прокуратури, а також науковців, інших висококваліфікованих та досвідчених спеціалістів, що, в свою чергу, забезпечує високий рівень проведення зазначених заходів.

За результатами проведення семінару всі присутні на ньому адвокати, відомості про яких внесено до ЄРАУ, отримують сертифікати про підвищення кваліфікації.

Зацікавленість адвокатів у таких заходах підтверджується їхньою явкою. Так, за статистикою семінари НААУ відвідують в середньому 60 % адвокатів, внесених до ЄРАУ у регіоні проведення навчань.

Також НААУ в 2014 році було організовано та проведено 2 тренінги для членів кваліфікаційно-дисциплінарних палат адвокатури всіх регіонів України з питань Європейської конвенції з прав людини та практики Європейського суду з прав людини, в яких взяли участь близько 100 адвокатів. Другий тренінг було організовано за підтримки Ради Європи в рамках проекту РЄ та ЄС в Україні «Посилення спроможностей вітчизняних адвокатів та правозахисників по застосуванню Європейської конвенції з прав людини та Європейської соціальної хартії (переглянутої)».

У 2014 році НААУ розпочала активно співпрацювати з іншими адвокатськими професійними організаціями, у тому числі й у напрямку підвищення кваліфікації адвокатів. Так, було організовано та проведено два спільні заходи з Асоціацією адвокатів України², на яких НААУ виступила співорганізатором: Літній форум з публічного права (м. Київ, 20.06.14 р.) та Осінній форум «Адвокатура України. Київські дзвони» (м. Київ, 24.09.14 р.). Кожен захід відвідало більше 100 адвокатів, які отримали спільні сертифікати НААУ та ААУ про підвищення кваліфікації.

До кінця 2014 року НААУ також планується проведення ще одного спільного заходу з ААУ (Зимовий форум), а також два спільні заходи з Асоціацією правників України (Податковий форум та Всеукраїнська конференція з кримінального права та процесу).

Для забезпечення належного рівня професіоналізму заходів з підвищення кваліфікації адвокатів, які проводяться в Україні, при НААУ створено Експертну раду з питань акредитації та сертифікації. Основними напрямками діяльності Експертної ради є сертифікація експертів-доповідачів, які виступають на заходах з підвищення кваліфікації як НААУ, так і інших організаторів, а також акредитація інших організаторів заходів з підвищення кваліфікації та їхніх заходів (навчальних програм, семінарів, конференцій, тренінгів тощо). Наразі Експертна рада ухвалила низку рішень щодо сертифікації експертів та їхніх тем, на основі чого створено та постійно поповнюється Реєстр сертифікованих експертів НААУ, а також щодо акредитації інших організаторів та їхніх заходів з підвищення кваліфікації.

У напрямку підвищення кваліфікації НААУ співпрацює з кількома міжнародними організаціями в рамках їх проектів в Україні: Радою Європи, ЄС та ОБСЄ.

² Далі за текстом — ААУ.

Чимало проектів Ради Європи в Україні мають на меті сприяння становленню та розбудові вітчизняної адвокатури, а реалізуються, серед іншого, шляхом навчання та тренування адвокатів на передбачених проектами семінарах, тренінгах та інших навчальних заходах. Про окремі з проведених заходів ми звітували у випуску «Вісник НААУ» № 2(3) за квітень 2014 року (див. с. 26 — 32). У цій статті розповідаємо про наступні кроки, зроблені НААУ спільно з іноземними партнерами у напрямку підвищення кваліфікації адвокатів.

Зокрема, в Україні реалізується спільний проект Європейського Союзу та Ради Європи «Посилення спроможностей адвокатів та правозахисників щодо реалізації на національному рівні положень Європейської конвенції з прав людини та Європейської соціальної хартії (переглянутої)». У квітні 2014 року в м. Тбілісі (Грузія) представництвом Ради Європи в Україні за сприяння НААУ була організована Міжнародна конференція з питань попередніх результатів імплементації Проекту в країнах, де цей проект реалізується³. У ході конференції аналізувалися: національні системи підвищення кваліфікації адвокатів (підходи, проблеми, рішення); використання нових технологій у навчанні адвокатів; стан національного антидискримінаційного законодавства; використання практики Європейського суду з прав людини на національному рівні; механізми і проблеми в боротьбі з дискримінацією через суд.

Другий проект Ради Європи в Україні — «Підтримка реформ у сфері кримінального правосуддя в Україні» — також передбачає активне залучення НААУ, зокрема, в питаннях підвищення кваліфікації адвокатів. Так, в листопаді — грудні 2014 року планується проведення круглих столів та семінарів з питань кримінального провадження для змішаних груп — суддів, прокурорів та адвокатів. Такі заходи дадуть можливість створити спільний форум для всіх учасників кримінального провадження, на якому вони зможуть висловити свої позиції, обмінятися думками та досвідом, а також подивитися на кримінальне провадження «одними очима».

Третій проект Ради Європи в Україні, в якому НААУ бере участь в якості одного з національних партнерів, називається «Пакет невідкладних заходів для України» і передбачає проведення низки спільних семінарів

для адвокатів. Ці семінари будуть присвячені питанням свободи зібрань (ст. 11 Європейської конвенції з прав людини) у зв'язку з подіями, що мали місце на Майдані Незалежності в листопаді 2013 року — лютому 2014 року. В рамках реалізації зазначеного проекту 18 — 19 вересня 2014 року в м. Київ відбулася Міжнародна конференція «Ефективне розслідування через співпрацю» за участю високопосадових осіб держави, міжнародних експертів, депутатського корпусу, представників міжнародних організацій та неурядових інституцій. Участь в конференції взяла і Голова НААУ, РАУ.

Інший міжнародний проект, в якому НААУ наразі активно залучена, в тому числі й у питаннях підвищення кваліфікації, — це проект Європейського Співтовариства «Підтримка реформ у сфері правосуддя в Україні». В рамках зазначеного проекту вже було проведено два круглі столи для адвокатів (в м. Києві та Рівному), на яких обговорено низку проблемних питань кримінального провадження. Наразі триває підготовка Стратегії розвитку системи правосуддя в Україні на 2015 — 2019 роки, одним з компонентів якої є розвиток та підтримка адвокатури та системи адвокатського самоврядування в Україні (в розробці якого беруть активну участь і представники НААУ). В рамках підвищення кваліфікації адвокатів передбачається активна матеріальна, технічна та експертна підтримка з боку Проекту, в тому числі залучення національних та міжнародних експертів до участі на семінарах НААУ, проведення тренінгів та круглих столів для адвокатів, забезпечення адвокатів інформаційними матеріалами тощо.

У 2014 році НААУ також активізувала співпрацю з ОБСЄ. Зокрема, в напрямку підвищення кваліфікації адвокатів передбачається проведення 3 — 11 листопада 2014 року десяти дводенних спільних семінарів НААУ та ОБСЄ для адвокатів в м. Одесі, Києві та Львові. У зв'язку з нещодавніми подіями в Україні ці семінари будуть присвячені таким актуальним на сьогоднішній день питанням, як права біженців та вимушених переселенців.

ПРИСУТНІСТЬ НААУ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРИ

Перший рік існування НААУ її присутність у віртуальному просторі обмежувалася підтримкою візи-

³ Проект реалізується в Україні, Грузії, Молдові, Вірменії, Азербайджані та Росії.

твікового сайту та створенням сторінки у соціальної мережі Facebook.

Це було обумовлено тим, що створення серйозного за архітектурою, системою безпеки та концепцією наповнення веб-ресурсу потребувало певного часу, а наповнення сторінки у соціальної мережі — налагодження системи відстежування та оприлюднення коротких новин, які були б дійсно цікаві адвокатам.

І ось, після майже року безперервної роботи, обговорень та гострих дискусій був запущений у роботу багатфункціональний портал НААУ. Портал відповідає сучасним інформаційним стандартам, забезпечує якісний доступ до профільної інформації щодо української адвокатури, зручний та простий у використанні.

Портал адаптований для використання на різноманітних електронних засобах (телефон, планшет, комп'ютер тощо). Усі події НААУ можна відстежувати за допомогою календаря. Усі акти НААУ, РАУ тепер можна легко шукати за допомогою адаптованих фільтрів. Пошук по сайту можна здійснювати не лише за датою, а й за тематичними напрямками.

Портал продовжує формуватись: заповнюються окремі рубрики, доробляється функція «особистий кабінет», яка дозволить кожному адвокату обирати категорії інформації та періодичність, з якою він бажає отримувати цю інформацію особисто, керувати графіком відвідань заходів НААУ, накопичувати інформацію, необхідну для роботи.

Сторінка НААУ у соціальної мережі Facebook по-

стійно наповнюється актуальними новинами. Аналітики асоціації постійно відстежують інформацію, яка може бути цікава адвокатам, безпосередньо на ресурсах відповідних органах влади, судових органів тощо. Завдяки цьому повідомлення про прийняті закони та опубліковані роз'яснення почали з'являтися у нас раніше, ніж у загальнонаціональних інформаційних ресурсах. Якість подання інформації НААУ у соціальних мережах відмічають і користувачі. Так, упродовж останніх 3 місяців вже протягом першої години розміщення інформації кожний пост переглядається понад 200 адвокатами. Публікації сторінки НААУ у мережі Facebook охоплюють щоденно понад 3400 осіб, які у своєму профілі у мережі мають відмітку «адвокат» та як країну проживання (здійснення діяльності) помітили Україну.

НААУ свідомо відмовилася від створення своїх сторінок у соціальних мережах, які позиціонуються як російські. Це обумовлено відносинами нашої держави з Росією, а також міркуваннями безпеки, оскільки існує чимало скарг на зловживання інформацією, розміщеною користувачами у мережах «Однокурсники» і «ВКонтакте».

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄРАУ

На виконання вимог Закону № 5076 обов'язком НААУ є ведення та супровід Єдиного реєстру адвокатів України (ЄРАУ). Завдяки розробці та впровадженню нового порталу НААУ була удосконалена й адміністративна панель ЄРАУ, а саме:

1	повністю автоматизована система подання та внесення первинної інформації до бази згідно з 2-рівневим принципом
2	налагоджена система обліку щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування
3	впроваджена система трансферного переміщення адвокатів із однієї ради адвокатів до іншої, за допомогою якої чітко контролюється процес переміщення
4	розроблена та впроваджена система звітності, за допомогою якої забезпечений доступ до різноманітної статистичної інформації в розрізі регіонів та в цілому по НААУ
5	впроваджується служба підтримки для регіональних рад адвокатів регіонів за допомогою впровадження службового чату
6	установлена система автоматичного контролю за даними в базі ЄРАУ, щодо яких встановлені часові обмеження

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ НААУ: УКРАЇНСЬКУ АДВОКАТУРУ ПОЧИНАЮТЬ СЕРІОЗНО СПРИЙМАТИ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Підготовлено Секретаріатом НААУ, РАУ

Ми не даремно винесли звіт про діяльність НААУ на міжнародному рівні у окрему публікацію. Адже за рік асоціація зробила справжній прорив: з нашими адвокатами починають рахуватися у країнах Заходу, з національними адвокатськими організаціями окремих держав досягнуто домовленості, які відкривають для українських адвокатів реальну можливість стажуватися та здійснювати адвокатську діяльність за кордоном.

НААУ веде активну міжнародну діяльність. Участь представників НААУ у рейтингових заходах міжнародного рівня дозволила **всього за рік** налагодити тісні відносини з міжнародними організаціями юристів, які можуть надати підтримку українській адвокатурі.

Також Головою НААУ, заступником Голови НААУ, членами Комітету по міжнародним зв'язкам було проведено багато двосторонніх зустрічей та переговорів з представниками органів адвокатури іноземних держав, у результаті яких досягнуто домовленості про співпрацю.

Дуже важливим напрямком міжнародної діяльності НААУ є співробітництво з **ССВЕ (Le Conseil des barreaux européens), Організацією національних асоціацій адвокатів країн Європейського Союзу**. Питання співпраці були обговорені НААУ на зустрічі з Президентом ССВЕ Булгареллі (Італія) та першим Віце-президентом Слзак (Польща).

Також НААУ надано право розпочати процедуру вступу до ССВЕ. Членство Асоціації у ССВЕ дозволить українським адвокатам розширити практику за кордоном, брати участь у програмах стажування та обміну досвідом.

Важливим питанням є прийняття НААУ до **ІВА (International Bar Association) — Міжнародної асоціації юристів**. Під час зустрічі голови Комітету по міжнародним зв'язкам та керівника Комісії з питань адвокатури в головному офісі

ІВА в Лондоні Elaine Owen були обговорені конкретні етапи проходження процедури прийняття НААУ до ІВА та вимоги щодо оформлення необхідних для цього документів.

За результатами зустрічі голови комітету по міжнародним відносинам НААУ Андрія Костіна із заступником голови міжнародного комітету **Ради адвокатів Англії та Уельсу (Bar Council of England and Wales)** Рупертом Д'Крузом і секретарем комітету Крістіаном Віскірхеном була досягнута домовленість про подальший розвиток зв'язків між Радою адвокатів Англії та Уельсу та НААУ та запровадження програм професійного тренування для молодих адвокатів. Сторони домовилися про співпрацю з метою реалізації програм професійного обміну та навчання молодих адвокатів.

За результатами розгляду заяви НААУ британська **Установа з питань регулювання діяльності в сфері надання юридичних послуг (Solicitors Regulation Authority)** включила Україну до переліку юрисдикцій, що задовольняють вимогам Трансферної схеми для кваліфікованих юристів (адвокатів) в інших юрисдикціях (Qualified Lawyers Transfer Scheme).

Окрему подяку за можливість брати участь у схемі QLTS слід висловити член Комітету з міжнародних відносин НААУ Анні Бабич, яка доклала величезних зусиль для успішного проведення переговорів, оформлення документів для включення України у цю систему.

ДОВІДКА

The Qualified Lawyers Transfer Scheme (QLTS) — схема, створена для адвокатів інших юрисдикцій, що включає серію тестів для отримання права здійснювати адвокатську діяльність в Англії та Уельсі. Складення тестів за схемою QLTS — найкоротший шлях отримання кваліфікації соліситора в цих юрисдикціях порівняно зі стандартною процедурою¹. Схема QLTS гарантує, що юрист, який здобув кваліфікацію в іншій юрисдикції, володіє необхідним рівнем знань та навичок кваліфікованого соліситора Англії та Уельсу.

¹ Британські юристи одержують кваліфікацію соліситора після того, як відпрацюють на певних посадах (помічниками інших юристів тощо) протягом 3 – 5 років (термін атестації залежить від рівня освіти).

Наявність схеми QLTS відкриває юридичний ринок Англії для українських адвокатів. Раніше для супроводу міжнародних судових спорів українські компанії були змушені залучати міжнародних юридичних радників, до складу яких входили українські юристи та адвокати, що консультують з питань українського права, і представники британських юридичних фірм, без участі яких не представлялося можливим забезпечити представництво інтересів клієнта по праву Англії та Уельсу.

Тест за схемою QLTS перевіряє знання і певні навички адвоката у сфері англійського права. Тест можна здавати двічі на рік. У 2015 році тест буде проводитися в лютому і липні.

Не можна оминати увагою співпрацю НААУ з Федеральною **Палатою Адвокатів Німеччини (BRAK)**. Для адвокатів важливо не просто виконувати роль консультанта з правових питань, коли мова йде про міжнародні правовідносини, а й активно брати участь у створенні та формуванні таких правовідносин, вирішенні юридичних питань, наданні консультацій, участі в судах. НААУ бачить українського адвоката як процесуальну особу у сфері надання компетентної правової допомоги за кордоном. І це вбачається абсолютно правильним, адже коли мова йде про якість надання правової допомоги, професія адвоката не може мати кордонів.

Попередньо з німецькою стороною було досягнуто згоди та взято курс на формування списку та єдиних вимог для українських адвокатів, які бажають брати участь у процесах на території Європи, а саме в Німеччині. На підставі параграфу 206 Німецького Положення про Адвокатуру така співпраця та сумісна робота є цілком реальною та можливою для втілення. Український адвокат, підготувавши необхідні згідно зі списком документи та заповнивши обов'язкові формуляри, виконає вимоги німецького законодавства та зможе надавати адвокатські послуги в Німеччині з питань українського права та міжнародного права. При цьому такий адвокат буде внесений до Єдиного реєстру адвокатів Німеччини.

Сьогодні вже можна сказати, що процес запуску взаємного включення адвокатів в реєстри адвокатів України та Німеччини перебуває в стадії активної реалізації та близький до завершення. Наразі усе робиться для того, щоб закріпити статус українського адвоката як реального учасника процесу надання правової допомоги за кордоном. Відповідальною за напрямок співпраці НААУ з адвокатурою Німеччини є новопризначена членом Комітету по міжнародним зв'язкам НААУ, адвокат Євгенія Мнишенко. Пані Євгенія отримала на додаток до української юридичної освіти також юридичну освіту в Німеччині, має необхідні знання та досвід роботи в Німеччині, що сприятиме більш тісній комунікації сторін.

Продуктивною є співпраця НААУ з **Найвищою Радою Адвокатів Польщі (HPA)**. Сьогодні обговорено питання,

пов'язані з доступом на ринки послуг обох країн, обміном досвідом у сфері діяльності адвокатського самоврядування, адвокатської етики і дисциплінарної відповідальності адвокатів, доступом до професії адвоката та підвищенням адвокатської кваліфікації.

Важливим є досвід Польщі у таких питаннях, як діяльність: Президії HPA Польщі, Дисциплінарного Суду, Третейського Суду при HPA, Центру медіації при HPA, Фонду адвокатури при HPA, Ревізійної комісії, Клубу адвокатів при HPA (Краків), Наукового осередку і його структури. Цікавим є досвід 3-річного стажування аплікантів (осіб, які бажають отримати свідоцтво на зайняття адвокатською діяльністю) і ведення їхнього єдиного реєстру, проведення кваліфікаційного іспиту, підвищення кваліфікації адвокатів, правила етики, видавнича діяльність, професійна діяльність адвокатів тощо. Важливу роль при налагодженні взаємозв'язків з адвокатами та навчальними закладами Польщі виконала керівник Науково-методичного Центру досліджень адвокатури і права Ірина Василик.

НА ЗАВЕРШЕННЯ

Досягнуті НААУ результати свідчать про те, що міжнародна адвокатська спільнота, у тому числі й найбільш впливові міжнародні та національні адвокатські організації, починають сприймати українських адвокатів як рівноцінних партнерів. Це дозволяє кваліфікованим адвокатам виходити на міжнародний ринок послуг, підвищувати кваліфікацію та розвивати кар'єру за світовими стандартами.

Однак цей досвід корисний не лише для невеликої кількості адвокатів, які в силу своїх спеціалізації та кваліфікації можуть практикувати за кордоном. У сучасному світі в рамках актуальної для України європейської інтеграції нам усім необхідний обмін досвідом, співпраця з зарубіжними колегами, порівняння законодавства нашої країни та країн Європи. Це стосується не тільки норм матеріального та процесуального права, а й питань, пов'язаних із адвокатським самоврядуванням, позиціонуванням професії, особливостями побудови взаємовідносин між професійною корпорацією, суспільством та державою.

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НААУ: КУДИ МИ РУХАЄМОСЯ ТА ДЛЯ ЧОГО?

Наталія Петрова, адвокат,
член Ради адвокатів України від м. Києва

Багато сторіч тому мудрець сказав: якщо ти не знаєш, до якого берега пливеш, жоден вітер не буде тобі попутним. Згодом розумні голови придумали для визначення напрямків розвитку складних систем термін «стратегічне планування». Стратегічне планування — це інтерактивний процес, під час якого керівництво організації визначає оптимальний шлях досягнення бажаного майбутнього. Мета цієї статті: нагадати читачам, що таке стратегія планування, окреслити ключові етапи роботи над стратегією розвитку української адвокатури та залучити небайдужу професійну спільноту до участі у цьому процесі.

ТРОХИ ПРО ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ

Процес стратегічного планування¹ посідає центральне місце в системі управління організаціями

та процесами. СП допомагає створювати галузеві чи профільні проекти та програми, послідовно та системно реалізовувати їх.

Основні передумови, які спонукають перехід до СП процесів чи систем:

1	необхідність забезпечення адекватної реакції на зміни умов функціонування системи
2	наявність чітко виражених конкурентних переваг і необхідність їхньої підтримки або їх створення; посилення здорової конкуренції між суб'єктами системи
3	потреба в об'єднанні різних напрямків діяльності організації в умовах розвитку суспільства, трансформації законодавства тощо
4	розвиток теорії та практики СП, які допомагають перейти від методу «проб та помилок» до наукових методів передбачення й підготовки свого майбутнього
5	наявність доступної інформації (глобальних інформаційних мереж) для вивчення сильних і слабких сторін організації (системи), зовнішнього середовища та умов конкуренції
6	необхідність впровадження високої культури управління, орієнтованої на запобігання опору змінам і стимулювання розвитку організації (системи)

СП може застосовуватись до планування розвитку на різних часових проміжках.

Найбільш ефективним вважається середньострокове планування. Саме до нього зараз намагається перейти наша держава у частині управління бю-

джетними коштами, розвитку територій, зміні законодавства з метою адаптації його до європейських стандартів.

У світі понад 40 країн розвивали свою економіку за допомогою системи п'ятирічних планів. Наявність

¹ Далі за текстом — СП.

таких планів орієнтує учасників процесу на певні напрямки діяльності. Однак без короткострокового (до 1 року) та довгострокового (на перспективу) планування також не обійтись. Однак якщо обирати середньострокове планування, СП, розраховане

на короткі терміни, має стати складовою загальної стратегії, таким собі поетапним планом завдань.

Розробка стратегічних планів як специфічний вид діяльності складається з кількох взаємопов'язаних етапів:

1	визначення місії організації
2	погодження (коригування) цілей
3	визначення стратегій («стратегічного набору») та заходів щодо їхньої реалізації
4	передбачення послідовності дій у межах досить тривалого часу та закріплення її у планах, проектах і програмах різного типу, що є інструментами досягнення цілей та реалізації стратегій
5	організації виконання планових завдань
6	обліку, контролю та аналізу їхнього виконання

Перед тим як почати щось планувати, потрібно відповісти на кілька важливих запитань:

1	Чи бажаємо ми ухвалити рішення стосовно шляхів досягнення таких цілей у майбутньому?
2	Чи потрібен нам для цього стратегічний план?
3	Хто має увійти до складу команди планування?
4	Яким чином план допоможе нам?
5	Чи буде він кращим за систему планування, яку ми використовуємо зараз?
6	Чи віддані цій справі лідери?
7	Якою буде його вартість у сенсі витрат часу та зусиль?

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ НААУ

Для того щоб спланувати стратегію розвитку української адвокатури, необхідно чітко усвідомлювати статус, завдання та цілі існування органів адвокатського самоврядування усіх рівнів.

Почнемо з того, що НААУ є незалежною самоврядною професійною організацією. Серед найважливіших завдань професійних організацій — підвищення престижу професії, позиціонування представників професії у суспільстві та на ринку, де вони надають послуги. Одна зі складових такого позиціонування — дотримання стандартів якості професії, контроль за виконанням членами організації своїх професійних обов'язків.

Досить часто роль адвоката у суспільстві виглядає непопулярною. Адвокатам рідко співчувають, оскільки нам доводиться представляти і захищати «непопулярних» осіб, яких підозрюють або звинувачують у вчиненні злочинів, порушеннях прав та законних інтересів осіб у інших сферах законодавства.

Щоб виконувати свої завдання ефективно, особливо у емоційно забарвлених справах, нам потрібен інституційний захист для виконання своєї роботи по відстоюванню презумпції невинуватості як самодостатньої цінності.

Ще одне завдання — контролювати, щоб представники професії відповідали високим стандартам, яких вимагає від них суспільство та споживач їхніх по-

слуг. Таким чином, система буде позиціонувати себе у суспільстві не просто як постачальник послуг, а й як відповідальний за свою діяльність. Це підвищить рівень сприйняття системи як суспільством, так і державою, тобто — сприятиме розвитку та просуванню системи.

Як сформулювати бачення розвитку? Для цього треба визначити наше бачення НААУ у майбутньому і відповідно визначити місію учасників процесу. Ось запитання, які допоможуть сформулювати ці поняття:

Бачення	Яка мета існування НААУ?
	Як виглядатиме організація через 5 років?
	Що ми хочемо зробити за наступні рік/3 роки?
Місія	Що повинна зробити команда?
	Для кого команда робить це?
	Як команда збирається це зробити?
	У яких часових межах це буде реалізовано?
Першочергові завдання	Ідентифікувати загальний стан адвокатури та її проблеми
	Погодити фактори завоювання довіри адвокатів
	Визначити, які завдання будуть виконуватись на національному, а які — на регіональному рівнях
	Встановити пріоритети у вирішенні наявних проблем

Також при відповіді на попередні запитання нам потрібно усвідомлювати відмінність статусу НААУ

від громадських утворень (об'єднань та організацій), до існування яких ми звикли у попередні роки:

Громадські утворення	НААУ
Членство добровільне	Членство обов'язкове
Колективне управління	Адвокатське самоврядування
Відсутні правила етики	Наявні та обов'язкові до виконання правила етики
Відсутній інститут дисциплінарної відповідальності	Є корпоративний інститут дисциплінарної відповідальності
Організацій багато, рівень різний (всеукраїнські, регіональні)	Організація тільки одна, рівень — національний
Відсутня корпоративна відповідальність і обов'язок ГО захищати своїх членів у окремих правовідносинах за принципом приналежності до організації	Одна із статутних цілей — захист прав членів корпорації, захист гарантій незалежності професії — закріплена за НААУ на законодавчому рівні

Додаткові фактори, які потрібно враховувати при постановці задач, виходячи із специфіки професії

та напрямків професійної діяльності українських адвокатів:

<p>Роль адвоката у кримінальному процесі</p>	<p>Адвокат — єдиний, хто уповноважений забезпечувати захист клієнтам у кримінальному провадженні (за незначними винятками). Завдання сторони захисту у кримінальному процесі — стежити і забезпечити, щоб слідчий, слідчий суддя, прокурор і суддя не використовували свої повноваження свавільно.</p> <p>Роль адвоката у кримінальному процесі — це конкурентна перевага корпоративного цеху, яку наразі можна використовувати для ідентифікації інституту, лобювання змін у законодавстві, а при правильному розвитку організації — як аргумент для необхідності монополізації професії в інших сферах</p>
<p>Роль адвокатури у відстоюванні верховенства права</p>	<p>Ключовим елементом верховенства права є впровадження такої системи контролю, яка би забезпечила дію механізму противаг і стримувань, коли НИХТО, включаючи суддів та представників державних установ, не міг би домінувати в судовому процесі. Адвокатура покликана забезпечити такий контроль і врівноважити інші сторони судового провадження (сторону обвинувачення і суддів) з метою ствердження легітимності і надійності правової системи. Адвокатів часто в такому контексті сприймають як лояльну опозицію у тріаді обвинувачення — суд — захист.</p> <p>Адвокат не єдиний, кого у суспільстві позиціонують як «охоронця» принципу верховенства права. Тобто цю роль не можна на даному етапі розвитку адвокатури розцінювати як самостійну конкурентну перевагу. Водночас, на відміну від інших представників юридичної спільноти, адвокатура є незалежною, єдиною самокерованою (об'єднаною у солідарний цех) корпорацією. Отже, адвокатура може і повинна позиціонувати себе як одного з найпотужніших та впливовіших лобістів реалізації принципу верховенства права на усіх рівнях: від розробки та ухвалення законопроектів до усіх елементів його реалізації</p>

SWOT-АНАЛІЗ ЯК МЕТОД КОНТРОЛЮ

Якщо ми хочемо, щоб процес стратегічного планування був ефективним, він має ґрунтуватися на розумінні проблем, прогалин, потенційних або наявних переваг та враховувати виклики на певному етапі розвитку країни і суспільства. Коли план створено, важливо забезпечити його виконання на постійній основі з налагодженою системою контролю за різними напрямками. Стратегія розвит-

ку у цілому, як і конкретні плани по досягненню проміжних результатів мають бути гнучкими — тобто здатними змінюватись залежно від обставин (перешкод чи непередбачуваних пріоритетів) на підставі рекомендацій осіб, що відповідають за хід впровадження стратегії.

Для виконання таких завдань розробники будь-якої стратегії розвитку вдаються до використання методу SWOT-аналізу.

ДОВІДКА

SWOT-аналіз — це один з методів СП, який полягає у виявленні/аналізі/оцінці показників внутрішнього та зовнішнього середовища навколо організації, дає підказки з контролю та управління цими факторами на усіх етапах реалізації проекту.

<p>S</p>	<p>Strengths (сильні сторони)</p>	<p>Фактори внутрішнього середовища (на які ми можемо вплинути самостійно, силами власної організації. Наприклад, правила взаємовідносин між адвокатами, між органами адвокатського самоврядування, критерії адвокатської етики тощо)</p>
<p>W</p>	<p>Weaknesses (слабкі сторони)</p>	
<p>O</p>	<p>Opportunities (можливості)</p>	<p>Фактори зовнішнього середовища (на які можуть вплинути зовнішні чинники, які лежать поза зоною впливу та контролю безпосередньо організації. Наприклад, зміна законодавства, введення надзвичайного стану тощо)</p>
<p>T</p>	<p>Threats (загрози)</p>	

SWOT-аналіз при постановці задач, тобто в процесі роботи над СП розвитку НААУ, допоможе відповісти на такі запитання:

1	Які потенційно сильні сторони має нині адвокатура?
2	Чи використовує адвокатура свої переваги в практичній, науково-дослідній, експертній роботі, і які має досягнення в цих сферах?
3	Чи є слабкості адвокатури її вразливими місцями? Які це несе репутаційні ризики?
4	Які сприятливі можливості дають адвокатурі реальні шанси на успіх в підвищенні авторитету та покращенні репутації?
5	Які потенційні й реальні загрози мають найбільш непокоїти спільноту адвокатів?
6	Що органи адвокатського самоврядування мали б зробити для вдосконалення статусу колег у триаді стосунків суд — сторона обвинувачення — сторона захисту ?

РОЛЬ РАУ У ПРОЦЕСІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЦИХ ПЛАНІВ

Проаналізувавши наведені вище чинники, було б доцільно запропонувати Раді адвокатів України наступні напрямки СП:

1	Відстоювання незалежності професії і посилення її гарантій
2	Співпраця з ключовими партнерами по визнанню монополії на представництво в судах
3	Вплив на якість добору прокурорів та суддів. Участь в ухваленні рішень про акредитацію юридичних факультетів
4	Побудова ефективних ділових відносин з органами правопорядку й судовою системою
5	Прозора політика ефективного використання внесків адвокатів
6	Інноваційне використання технологій у діяльності НААУ
7	Формування та розгортання згори донизу ефективної комунікаційної політики про переваги членства в НААУ
8	Створення та супровід цікавих для адвокатів програм професійного розвитку
9	Створення, розвиток і підтримання програми допомоги адвокатам в отриманні клієнтів, а клієнтам — у пошуку адвокатів
10	Сприяння у підвищенні професіоналізму адвокатів та вдосконалення надання послуг клієнтам
11	Здобуття громадської довіри і визнання

А ЯК ЗА КОРДОНОМ?

Звісно, перед тим як «винаходити колесо», було б корисно й цікаво дослідити, які завдання перед собою ставлять аналогічні професійні асоціації в інших країнах.

Загальновідомо, що нова інформація сприяє народженню нових ідей. Отже, **Асоціація адвокатів Англії та Уельсу**. Асоціація відстоює та просуває:

- високопрофесійних фахівців та їхні послуги;
- справедливий доступ для всіх до правосуддя;
- найвищі стандарти якості і рівності;
- розвиток ділових можливостей адвокатів у себе в країні і за кордоном.

Стратегічні цілі Асоціації адвокатів Англії та Уельсу:

- впливати на політику;
- плекати лідерів та підтримувати адвокатів;
- дбати про спроможність Асоціації;
- просувати Асоціацію до нових членів;
- прагнути ефективного регулювання;
- підтримувати регіональні структури Асоціації у стосунках з парламентом та пресою;
- вдосконалювати роботу Ради адвокатів.

Місія Американської Асоціації юристів: служити однаково членам Асоціації, нашій професії й суспільству, захищаючи свободу і забезпечуючи справедливість як представники юридичної професії.

Цю місію ААЮ за стратегією розвитку виконує шляхом досягнення чотирьох цілей:

1	Створювати програми і послуги, які сприятимуть підвищенню професійного рівня адвокатів та покращуватимуть якість їх життя
2	Покращувати нашу професію та ставлення до неї через сприяння підвищенню якості юридичної освіти, плекання етичних та професійних стандартів, просування культури надання послуг «про боно» та ідеї служіння суспільству
3	Заохочувати рівну та однакову участь в житті Асоціації, професії та судовій системі всіма бажаними. Працювати над подоланням упередженості в професії та в судовій системі
4	Працювати над впровадженням верховенства права: <ul style="list-style-type: none"> — дбати про підзвітність уряду; — працювати заради права, вдосконалення судових процедур і справедливого судового провадження; — дбати про незалежність юридичної професії і судової влади

Асоціація адвокатів Канади. У цей час активно працює над тим, щоб домогтися вдосконалення добору кандидатів на посади судів у Верховному суді Канади. Асоціація пропонує відкритий, прозорий та деполітизований процес призначення на посаду судді ВСК з метою переконатися у добросовісності таких осіб та підвищити довіру суспільства.

Як свідчить досвід іноземних колег, вони переймаються набагато ширшим колом питань і в такий спосіб зміцнюють у суспільстві своїх країн власну репутацію та довіру.

В українських реаліях на початковому етапі ста-

новлення професійної самоврядної Національної Асоціації адвокатів України дуже важливо дістати увагу кожного адвоката, дізнатися про його/її щоденні проблеми, очікування, узагальнити їх і прагнути оперативно та ефективно вирішувати на національному рівні.

Нам треба спільно виробити бачення розвитку НААУ, візуалізувати її поступ до кожного колеги-адвоката. Лише так кожен з нас усвідомить себе одним з багатьох причетних до єдиної великої професійної спільноти.

Саме заради цього нам слід виробити стратегію та визначити тактику досягнення нашого успішного спільного майбутнього.

МАРКЕТИНГ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Валентин Гвоздій, адвокат,
заступник голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України

Сьогодні професія адвоката — не лише одна з найбільш інтелектуально містких і поважних професій, не лише почесна місія із захисту прав і свобод громадян, але й спосіб самоствердитися професійно і матеріально, спосіб заробити на життя і забезпечити добробут родині. Без клієнта не може бути адвоката чи адвокатського об'єднання. Якщо юридична справа не являє собою хобі у вільний від основної діяльності час, не передбачає безоплатну правову допомогу у форматі юридичної клініки чи громадської приймальні, то це — бізнес. Як і будь-якому бізнесу, адвокатським послугам потрібен вихід на серце і гаманець кінцевого споживача. Як і в будь-якому бізнесі, цьому сприяє реклама, пряма чи опосередкована.

АДВОКАТУРА? РЕКЛАМА?

Слово «реклама» походить від латинського *reclamare* — кричати, вигукувати. Але виявляється, що навіть за наявності бажання і коштів «вигукувати» про себе на широкий загал адвокатів не так вже й просто.

У світі існує ціла низка обмежень на форму і зміст просування адвокатських послуг. Багато країн мають законодавчі обмеження на спілкування адвокатів зі своїми потенційними клієнтами. Контроль над дотриманням цих обмежень покладений на спеціальні комісії при локальних спілках адвокатів.

Незалежно від юрисдикції, загалом такі обмеження подібні за своєю суттю — адвокатів дозволяється заявляти про себе та інформувати про рід своєї діяльності, але забороняється переконувати, що його послуги найкращі.

Рекламування діяльності адвокатів допускається правилами Адвокатської етики України і не має обмежень по каналах розміщення.

Головна вимога — реклама адвокатських послуг не має містити оціночних характеристик самого адвоката чи адвокатського об'єднання, критики інших адвокатів, заяв про успішне виконання доручень інших адвокатів, що можуть викликати безпідставні надії у клієнта. У всіх матеріалах має міститися об'єктивна, достовірна, чітка і зрозуміла інформація, яка не має вводити в оману, містити неоднозначні судження чи натяки. Адвокати індивідуальної практики чи ад-

вокатських об'єднань несуть персональну відповідальність за достовірність розміщеної інформації.

ЩО Ж ЗА КОРДОНОМ?

У сусідніх країнах пострадянського простору, в країнах Східної і Західної Європи питання реклами адвокатської діяльності та обмеження регламентовано по-різному.

Так, **російське законодавство** не містить прямої заборони реклами адвокатської діяльності та не має обмежень щодо каналів її розміщення. Рекомендації, викладені у Кодексі професійної етики адвоката РФ, ідентичні українським і, як свідчать російські адвокати у своїх публікаціях та виступах, прямо запозичені в Україні. Рада Федеральної палати адвокатів рекомендує адвокатам взагалі утриматися від розміщення реклами на платній основі, виключення становлять довідники. При цьому існують певні регіональні особливості:

— Рада палати адвокатів Республіки Хакасія не дозволяє рекламу адвокатів, розклеєну на стовпах, зупинках, у місцях масового перебування громадян. Адвокати караються за згадку у рекламних оголошеннях про свої нагороди, професійні і суспільні досягнення, наукові звання;

— Рада палати адвокатів Красноярського краю рекомендує адвокатам утриматися від будь-якої реклами, оскільки вона принижує довіру до адвокатів у цілому.

У **Вірменії** адвокат має право рекламувати свої послуги і навіть розміщувати інформацію про виграни

справи, але безпосередньо має отримати згоду клієнта на розголос такої інформації.

У **Республіці Молдова** законом взагалі забороняється реклама адвокатської діяльності. В якості інформації про себе у довідниках адвокат може вказувати лише ім'я, найменування організації та контактну інформацію. Адвокат може публічно поширювати інформацію про успішні та виграні справи, але Комісія з етики та дисципліни при Спілці адвокатів має попередньо перевіряти та погоджувати таку інформацію.

Польща також заборонила адвокатам рекламувати свої послуги. Не можна розміщувати рекламу в Інтернеті, в пресі, на радіо, заборонені рекламні щити. Суворо карається роздача листівок біля будівель суду, інших державних чи громадських закладів.

— об'ява — тільки з приводу важливого факту у діяльності (відкриття, закриття чи переїзд офісу)
— розсилка бюлетенів з фактичною інформацією (розцінки та обіцянки результату заборонені)
— бізнес-презентації на заходах та в електронному форматі (заклик до співпраці заборонений)
— вивіски (виключно із зазначенням спеціалізації)
— довідники (ім'я, спеціалізація, контакти)

Що ж стосується **Великобританії**, то реклама адвокатської діяльності регулюється правилами (Solicitors Advertising Regulations) від 2002 року, згідно з якими **заборонена**:

- реклама, що стосується послуг із захисту у справах щодо завданої шкоди здоров'ю чи життю;
- реклама, що містить згадку про вартість послуг, знижки чи першу безоплатну консультацію;
- реклама, з якої незрозуміло, що вона рекламує юридичні/адвокатські послуги;
- реклама з використанням коміксів чи мультяшних персонажів;
- будь-яка реклама адвокатських послуг, яка розміщується поблизу житлових кварталів чи медичних закладів.

Канада забороняє порівняльну рекламу адвокатських послуг, будь-яку рекламу адвокатів з іміграційних послуг, а також будь-яку рекламу адвокатів — вихідців з країн колишнього СРСР.

У **Сполучених Штатах Америки** до введення Американською асоціацією адвокатів Канону професій-

Так само забороненою є будь-яка реклама адвокатських послуг у **Франції**.

У **Бельгії** суворо заборонена реклама в газетах і ТВ.

В **Іспанії** реклама адвокатських послуг до недавніх пір також була цілком заборонена. Нещодавно адвокатам все ж таки дозволили рекламувати свої послуги через поширення листів та статей. Однак забороненою залишається порівняльна реклама чи надання обіцянок щодо результату вирішення справи.

У **Німеччині** реклама адвокатських послуг підпадає під обмеження, введені для людей вільних професій. Адвокатам **дозволено рекламуватися декількома способами**:

ної етики у 1908 році реклама адвокатських послуг використовувалася без обмежень. У період з 1908 по 1978 рр. адвокатам були дозволені лише візитівки та бланки, що прописували ім'я чи найменування адвокатської контори читабельним шрифтом. У 1978 році у справі Бейтс проти Асоціації адвокатів штату Арізона був установлений прецедент і скасовано відміну на заборону реклами адвокатських послуг. З того часу і до 1994 року в США відбувався бум адвокатської реклами: 75 % адвокатів рекламувалися, 50 % цієї реклами було орієнтовано на громадян з низьким рівнем доходу. Однак з 1994 року регіональні Асоціації адвокатів почали впроваджувати свої обмеження та рекомендації.

На сьогодні більшість рекламних форматів та каналів адвокатам дозволені із застереженням, що реклама має бути чесною (не вводити в оману) та доречною за часом, формою та змістом щодо доступу до потенційних клієнтів.

У деяких штатах існує вимога супроводжувати всі рекламні матеріали адвокатів **попереджувальними приписами (disclaimers)**:

Алабама	Цим оголошенням не передбачається, що якість адвокатських послуг, наданих адвокатом, буде вищою за якість послуг інших адвокатів. (No representation is made that the quality of the legal services to be performed is greater than the quality of legal services performed by other lawyers)
---------	---

Міссурі	Вибір адвоката — це важливе рішення, яке не має прийматися виключно на підставі реклами. (The choice of a lawyer is an important decision and should not be based solely upon advertisements)
Вірджінія	Кожна юридична справа унікальна. Результат кожної справи залежить від багатьох факторів, у тому числі й від обставин самої справи. Жоден адвокат не може гарантувати позитивний результат у жодній справі. (Every legal matter is different. The outcome of each legal case depends upon many factors, including the facts of the case, and no attorney can guarantee a positive result in any particular case)
Невада	У випадку програшу справи Вам, можливо, доведеться сплатити послуги адвоката Вашого опонента та понести інші супутні витрати. (You may have to pay the opposing party's attorney fee and costs, in the event of a loss)
Вайомінг	Кожен, хто обирає адвоката, має безпосередньо вивчити інформацію про його досвід та можливості, а не покладатися виключно на рекламу та презентований цим адвокатом досвід. (Anyone considering a lawyer should independently investigate the lawyer's credentials and ability, and not rely on advertisements or self-proclaimed expertise)

ПРОСУВАННЯ АДВОКАТСЬКИХ ПОСЛУГ

За традицією, найкраща реклама адвоката — рекомендація клієнта.

Навіть найбільш заповзяті противники прямої реклами адвокатських послуг вдаються до альтернативних, більш етичних та поміркованих, способів просування — PR (зв'язки з громадськістю та ЗМІ) та GR (взаємодія з державними органами).

За популярністю та ефективністю способи просування **адвокатських послуг ранжуються наступним чином:**

— 70 % — розвиток бізнесу (рекомендації клієнтів, персональні продажі)
— 15 % — PR
— 10 % — GR
— 5 % — реклама (іміджева, каталогова, спонсорська)

Можна виділити основні **інформаційні рупори сучасного адвоката:**

1	Поліграфія (друковані матеріали) — візитівка, бланк, конверт, буклет, брошура, листівка
2	Друковані видання — довідники, фахові, ділові і наукові видання
3	Заходи — фахові, ділові, громадські
4	Інтернет — веб-сайт, пошукові мережі, електронні каталоги, блоги, соціальні мережі, відео, подкасти
5	Ефірні медіа — телебачення, радіо

6	Зовнішній простір — фасадна вивіска, постер, біг-борд
7	Внутрішній простір — інтер'єр офісу, інтер'єрна реклама
8	Транспорт

Практика сучасного просування адвокатських та юридичних послуг доводить, що найкраще працюють інформаційно-рекламні повідомлення, створені без використання шаблонів — на зміну прямій асоціації прийшла метафорична.

Так, маркетологи радять адвокатам відмовитися від архаїчних, традиційно вживаних і «затертих до дір» символів, що викликають у клієнта асоціацію з адвокатської професією, — суддівський молоток, Феміда або її частини, терези, Конституція, шахи, компас, сова, маяк, лицарські обладунки, боксерські перчатки.

СКЛАДОВІ УСПІШНОГО ПРОСУВАННЯ

Для того щоб до адвоката зверталися клієнти, недостатньо просто реклами. Вкрай важливим є те, щоб в основі комунікації та матеріалів, через які адвокат чи адвокатська фірма спілкується з клієнтом, були наступні складові:

- повага до клієнта (дотримання правил адвокатської етики);
- візуальна естетика (питання смаку і відхід від шаблонів);
- здоровий глузд.

Лише через поєднання цих складових з ефективними формами реклами можна досягнути успішного просування адвокатської справи.

НОВИЙ ЗАКОН «ПРО ПРОКУРАТУРУ» ЩЕ БІЛЬШЕ НАБЛИЗИВ СИСТЕМУ БПД ДО ЛЮДЕЙ

Андрій Вишневський, адвокат,
директор Координаційного центру з надання правової допомоги

Закон України від 14.10.14 р. № 1697 «Про прокуратуру»¹ вносить 10 важливих системних змін до Закону України від 02.06.11 р. № 3460-VI «Про безоплатну правову допомогу» (підпункт 64 пункту 5 розділу XII). Проект саме цих змін було розроблено у Координаційному центрі з надання правової допомоги² у 2013 році.

I. Забезпечення прав затриманих, підозрюваних, обвинувачених, засуджених

1. Усім затриманим, а також підозрюваним, яким у якості запобіжного заходу обрано тримання під вартою, БПД буде надаватися **не лише протягом 72 годин** з моменту затримання, як це відбувається тепер, **а безперервно до завершення кримінального провадження**. Це дозволить мінімізувати залежність реалізації права на захист від слідчого.

2. Підставою для призначення адвоката затриманій особі буде не лише повідомлення службової особи, яка здійснила затримання, а й безпосереднє звернення затриманої особи або її родича до Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги³. Це дозволить протидіяти «прихованим затриманням», коли правоохоронні органи фактично затримують особу, але не надають їй процесуального статусу затриманого.

3. Особи, засуджені до позбавлення волі, отримують право на захист і представництво за рахунок держави за безпосереднім зверненням до КЦ або центрів з надання БВПД. Це дозволить захистити права ув'язнених, забезпечивши надання їм безоплатної правової допомоги при оскарженні дій, рішень або бездіяльності службових осіб, ініціюванні перегляду справи за нововиявленими обставинами, розгляді питань

про умовно-дострокове звільнення, вирішенні питань успадкування, розлучення тощо.

II. Зміни, пов'язані з частковим позбавленням повноважень прокуратури щодо представництва інтересів громадян

З 01.07.15 р. передбачається передання більшої частини повноважень щодо представництва інтересів громадян від органів прокуратури до системи БПД та надання БПД усім суб'єктам права на неї (у тому числі в цивільних та адміністративних справах, а також потерпілим і свідкам у кримінальних провадженнях) у повному обсязі.

III. Інституціональні зміни

1. На законодавчому рівні закріплюється центральна координуюча установа у сфері надання БПД — Координаційний центр.

2. Запроваджується дворівнева система центрів з надання БВПД: регіональні (республіканський АР Крим, обласні, Київський та Севастопольський міські) та місцеві (районні, міжрайонні, міські, міськрайонні, міжрайонні та районні у містах).

3. На законодавчому рівні за центрами з надання БВПД закріплюється статус територіальних підрозділів Координаційного центру.

4. Вводиться поняття системи БВПД, яка включає КЦ, суб'єктів надання безоплатної первинної правової

¹ Далі за текстом — Закон № 1697.

² Далі за текстом — КЦ.

³ Далі за текстом — БВПД.

допомоги та суб'єктів надання безоплатної вторинної правової допомоги.

5. Запроваджується єдиний Реєстр адвокатів, які надають БВПД, що адмініструється КЦ, замість 54 локальних реєстрів, які адмініструвалися головними управліннями юстиції.

6. Повноваження щодо виключення адвокатів з Реєстру адвокатів, які надають БВПД, передаються від головних управлінь юстиції КЦ.

Зміни, що стосуються системи БПД, уже набрали чинності.

Довіра держави до системи БПД зростає з кожним днем. Чесність та принциповість адвокатів системи БПД, їх наполегливість та професіоналізм змусили законотворців звернути увагу на найбільш болючі питання реалізації права на захист затриманої, підозрюваної, обвинуваченої, засудженої особи. Як наслідок, маємо суттєві зміни до Закон України «Про безоплатну правову допомогу», направлені на покращання становища сторони захисту у кримінальному провадженні та вирішення на законодавчому рівні адміністративних питань, які не відповідали вимогам сучасності.

ОРГАНИ ПРОКУРАТУРИ. «ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ». ЧАСТИНА 1

Анастасія Сербіна,
адвокат, аналітик ВБ «Фактор»

Закон України № 1697-VII у повному обсязі набирає чинності лише 24.05.15 р. Проте деякі положення цього Закону чинні вже зараз. А тому для розуміння, яким чином змінилися функції та повноваження прокурора і як «по-новому» будуть жити прокурори з 26.10.14 р. по 24.05.15 р., що вони зможуть робити у цей час, а що — уже ні, ми й проаналізуємо у цій публікації.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗМІНИ (згідно з Перехідними положеннями Закону № 1697, що набрали законної сили)

Раніше прокурор мав право безперешкодного входу до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, військових частин, державних підприємств, установ та організацій; витребування документів; доступу до відповідних інформаційних

баз даних державних органів; вимагати проведення перевірок, ревізій діяльності, а також виділення спеціалістів для проведення перевірок, відомчих і позавідомчих експертиз; мати доступ до документів і матеріалів, необхідних для проведення перевірки; отримувати від посадових та службових осіб і громадян усні або письмові пояснення.

За наслідками проведеної роботи прокурор міг:

1	вносити подання
2	у встановленому законом порядку ініціювати притягнення особи до дисциплінарної, адміністративної відповідальності, складати протокол про адміністративне правопорушення та починати досудове розслідування
3	звертатися до суду в передбачених законом випадках

Із набранням чинності Перехідними положеннями Закону № 1697 **прокуратура виконує функцію нагляду** за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами **виключно у формі представництва інтересів громадянина або держави в суді**. Інші форми прокурорського реагування відсутні.

В умовах особливого періоду, запровадження надзвичайного, воєнного стану або **проведення антитерористичної операції** із залученням з'єднань, військових частин та підрозділів Збройних Сил України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, інших військових формувань, місцем постійної дислокації яких є територія в межах військового гарнізону, **особовий склад військових прокуратур** (прокурори, слідчі) гарнізону **відраджується до районів розташування цих з'єднань, військових частин та підрозділів на період виконання цими з'єднаннями, військовими частинами та підрозділами завдань за призначенням**.

На прокурорів та слідчих військової прокуратури, які не є військовослужбовцями, у разі виконання ними повноважень у районах проведення антитерористичних операцій поширюються соціальні гарантії, передбачені для військовослужбовців військової прокуратури.

ЩО БІЛЬШЕ НЕ МОЖУТЬ РОБИТИ ПРОКУРОРИ

Відтепер **прокурор не може подавати позови до суду щодо розгляду трудових спорів** у разі, якщо він вважає, що рішення комісії по трудових спорах суперечить чинному законодавству, таке право мають тільки працівник чи власник або уповноважений ним орган; також прокурор не може звертатись із позовом **про стягнення матеріальної шкоди з працівника** (ст. 23¹, ч. 4 ст. 136 Кодексу законів про працю України⁴).

Згідно з вищенаведеними змінами **прокурор також більше не є суб'єктом звернення до суду із заявою про анулювання запису про шлюб**, який був зареєстрований у відсутності нареченої і (або) нареченого, в органі державної реєстрації актів цивільного стану (ст. 48 Сімейного кодексу України).

Прокурор більше **не може виступати від імені держави** у цивільних справах про відповідальність **за виконання зовнішньоекономічних зобов'язань** (ст. 34 Закону України від 16.04.91 р. № 959-XII «Про зовнішньоекономічну діяльність»).

Право **подати позов про припинення права приватної власності на об'єкти тваринного світу** прокуророві також більше не належить (ст. 8 Закону України від 13.12.01 р. № 2894-III «Про тваринний світ»).

Також прокурор більше **не може внести подання у справі про порушення митних правил** (ч. 2 ст. 486 Митного кодексу України). Не може бути суб'єктом оскарження постанови суду (судді) у справах про порушення митних правил. Також відтепер **не має права вносити подання для забезпечення розслідування кримінальної справи за дотриманням законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу** щодо державного і місцевих бюджетів, дотриманням законодавства про державні закупівлі, діяльністю суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, які не віднесені законодавством до підконтрольних установ (ч. 1 ст. 2 Закону України від 26.01.93 р. № 2939-XII «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні»).

Також **виключена можливість внесення прокурором подання про заборону в судовому порядку діяльність молодіжних і дитячих громадських організацій** та їх спілок, статутні документи яких суперечать Закону України від 01.12.98 р. № 281-XIV «Про молодіжні та дитячі громадські організації».

Генеральний прокурор України більше **не вносить подання про заборону політичної партії** (ст. 21 Закону України від 05.04.01 р. № 2365-III «Про політичні партії в Україні»).

Адвокату слід пам'ятати, що прокурори більше **не розглядають скарги на адміністративне затримання, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів в порядку ст. 267 Кодексу України про адміністративні правопорушення⁵ та скарги на незаконні рішення і дії посадових осіб, які забезпечують безпеку осіб, щодо яких прийняті рішення про застосування спеціальних заходів безпеки**; не вносять відповідні подання (ст. 19 Закону України від 23.12.93 р. № 3781-XII «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів»).

⁴ Далі за текстом — КЗпП.

⁵ Далі за текстом — КпАП.

Посадові особи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, на підставі ч. 1 ст. 39 Закону України від 14.10.92 р.

№ 2694-XII «Про охорону праці» відтепер **не можуть передавати матеріали прокуророві для притягнення посадових осіб до відповідальності** згідно із законом.

ВАЖЛИВО

Подання і постанови, прийняті до набрання чинності Законом № 1697, повинні бути виконані або можуть бути оскаржені заінтересованими особами у порядку, визначеному Законом України від 05.11.91 р. № 1789-XII «Про прокуратуру» (тобто за старими правилами).

Прокурори також більше **не подають позови** щодо відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, а також **повернення самовільно чи тимчасово зайнятих земельних ділянок**, строк користування якими закінчився (ст. 10 Закону України від 19.06.03 р. № 963-IV «Про державний контроль за використанням та охороною земель»).

Також органам прокуратури більше **не ставляться питання про проведення розслідувань або інших заходів відповідно до чинного законодавства у сфері регулювання ринку цінних паперів**, оскільки повноваження щодо проведення досудового розслідування або вжиття інших заходів у цій сфері належить

правоохоронним органам (ч. 2 ст. 5 Закону України від 30.10.96 р. № 448/96-ВР «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні»).

Обмежені повноваження прокурора щодо здійснення нагляду за додержанням законодавства при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення. Ця функція досягається шляхом реалізації повноважень щодо нагляду за додержанням законів при застосуванні заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Із повноважень прокурора прибрали **прокурорський нагляд за:**

Функція нагляду	Норма права, якою це регулювалося
1	2
додержанням законодавства про охорону навколишнього природного середовища	ст. 37 Закону України від 25.06.91 р. № 1264-XII «Про охорону навколишнього природного середовища»
додержанням Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами	ст. 22 Закону України від 20.12.91 р. № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»
виконанням довгострокових і короткострокових програм з реалізації державної політики щодо інвалідів	ст. 9 Закону України від 21.03.91 р. № 875-XII «Про основи соціального захисту інвалідів»
додержанням і правильним застосуванням Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» усіма організаціями, підприємствами, установами, посадовими особами та громадянами	ст. 21 Закону України від 22.10.93 р. № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»

1	2
дотриманням законності при забезпеченні захисту працівників суду, правоохоронних органів та їх близьких родичів	ст. 24 Закону України від 23.12.93 р. № 3781-XII «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів»
додержанням і правильним застосуванням законів про працю	ст. 259 КЗпП
додержанням і правильним застосуванням законодавства про адміністративний нагляд	ст. 13 Закону України від 01.12.94 р. № 264/95-ВР «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»
додержанням і правильним застосуванням ядерного законодавства	ст. 25 Закону України від 08.02.95 р. № 39/95-ВР «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку»
додержанням законодавства про оплату праці	ст. 36 Закону України від 24.03.95 р. № 108/95-ВР «Про оплату праці»
дотриманням законодавства про звернення громадян	Закон України від 02.10.96 р. № 393/96-ВР «Про звернення громадян»
додержанням і правильним застосуванням законодавства про відпустки	ст. 27 Закону України від 15.11.96 р. № 504/96-ВР «Про відпустки»
додержанням законів у сфері поведіння з відходами	ст. 37 Закону України від 05.03.98 р. № 187/99-ВР «Про відходи»
додержанням законів у здійсненні операцій з металобрухтом	ст. 14 Закону України від 05.05.99 р. № 619-XIV «Про металобрухт»
додержанням підрозділами збройних сил інших держав законів України та міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України	ст. 23 Закону України від 22.02.2000 р. № 1479-III «Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України»
дотриманням законності у діяльності Служби правопорядку	Закон України від 07.03.02 р. № 3099-III «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України»
у сфері захисту суспільної моралі	ст. 15 Закону України від 20.11.03 р. № 1296-IV «Про захист суспільної моралі»
додержанням і застосуванням законів у сфері протидії торгівлі людьми	Закон України від 20.09.11 р. № 3739-VI «Про протидію торгівлі людьми»

НОВІ ПРАВИЛА РОБОТИ ПРОКУРОРІВ

Наразі прокурор здійснює нагляд за додержанням законів в органах і установах виконання покарань

при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, для чого має

право без спеціального дозволу (акредитації) в будь-який час безперешкодно відвідувати установи виконання покарань. Письмові вказівки прокурора щодо додержання встановлених законодавством порядку і умов тримання осіб у місцях виконання покарань, а також письмові вказівки прокурора, надані іншим органам, які виконують судові рішення у кримінальних справах, є обов'язковими і підлягають негайному виконанню (ст. 22 Кримінально-виконавчого кодексу України).

Прокурор здійснює нагляд за додержанням законів підрозділами міліції, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, а також при виконанні судових рішень у кримінальних справах та при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян (ст. 27 Закону України від 20.12.90 р. № 565-XII «Про міліцію»).

Нагляд за додержанням законів при наданні психіатричної допомоги також здійснюється прокурором шляхом реалізації повноважень щодо нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян (ст. 31 Закону України від 22.02.2000 р. № 1489-III «Про психіатричну допомогу»).

Нагляд за додержанням законів **під час проведення оперативно-розшукової діяльності** здійснюється Генеральним прокурором України, його заступниками, керівниками регіональних прокуратур, їх першими заступниками та заступниками, а також уповноваженими наказом Генерального прокурора України прокурорами Генеральної прокуратури України та уповноваженими наказом керівника регіональної прокуратури прокурорами відповідних регіональних прокуратур. Керівник місцевої прокуратури, а також уповноважені його наказом прокурори відповідної місцевої прокуратури здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності в оперативно-розшукових справах, заведених піднаглядними їм територіальними оперативними підрозділами правоохоронних органів (ч. 2 ст. 14 Закону України

від 18.02.92 р. № 2135-XII «Про оперативно-розшукову діяльність»).

На підставі ст. 17 Закону України від 24.01.95 р. № 20/95-ВР «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» **нагляд за додержанням законів уповноваженими підрозділами органів внутрішніх справ, приймальниками-розподільниками для дітей, школами та професійними училищами соціальної реабілітації, спеціальними виховними установами** Державної кримінально-виконавчої служби України здійснюється прокурором шляхом реалізації повноважень щодо нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, та повноважень щодо нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах та при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Відповідно до ч. 1 ст. 7 Закону України від 21.04.99 р. № 606-XIV «Про виконавче провадження»⁶ **прокурор може вступити у виконавче провадження**, відкрите не за його заявою, за умови, що він здійснював представництво інтересів громадянина або держави в суді у відповідній справі. З метою вирішення питання про наявність підстав для вступу у виконавче провадження прокурор має право знайомитися з матеріалами такого виконавчого провадження, робити з них виписки, знімати копії. Прокурор не є стороною виконавчого провадження, а визнається його учасником, а з підстав зупинення виконавчого провадження виключено прийняття до розгляду касаційної скарги прокурора (ст. 37 Закону № 606). Нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах здійснюється прокурором (ст. 86¹ Закону № 606).

Згідно з ч. 2 ст. 24 Закону України від 13.03.14 р. № 876-VII «Про Національну гвардію України» **нагляд за додержанням законів у діяльності Національної гвардії України** здійснюється прокурором шляхом реалізації повноважень щодо нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

⁶ Далі за текстом — Закон № 606.

РІШЕННЯ ПРО ПРИТЯГНЕННЯ ПРОКУРОРА ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Прокуратура одержує певні ознаки саморегульованої

організації. Звісно, з урахуванням особливостей статусу цієї системи органів влади. Так, у прокуратурі має бути створена Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів⁷. **КДКП забезпечує:**

1	призначення на посаду прокурорів у створених прокуратурах, крім спеціальної підготовки кандидата на посаду прокурора
2	призначення прокурорів на адміністративні посади

Питання про притягнення прокурорів до дисциплінарної відповідальності також вирішує КДКП.

На рішення про притягнення прокурора до дисциплінарної відповідальності може бути подано **скаргу до Вищої ради юстиції** відповідно до ст. 47 Закону України від 05.01.98 р. № 22/98-ВР «Про Вищу раду юстиції»⁸. Вища рада юстиції тимчасово виконує свої повноваження до внесення змін до Конституції України.

Скарга прокурора може бути прийнята Вищою радою юстиції не пізніше одного місяця з дня вручення йому чи отримання ним поштою копії рішення КДКП, прийнятого стосовно нього за результатами дисциплінарного провадження. Вища рада юстиції може продовжити строк для подання скарги, якщо визнає, що місячний строк було пропущено з поважних причин.

Після розгляду скарги прокурора Вища рада юстиції за наявності для цього підстав може:

1	задовольнити скаргу прокурора, скасувати рішення КДКП та закрити дисциплінарне провадження
2	задовольнити скаргу повністю чи частково і змінити рішення КДКП
3	залишити скаргу без задоволення, а рішення КДКП — без зміни

Прокурор, скарга якого розглядається Вищою радою юстиції, та/або його представник мають право надавати пояснення, ставити запитання учасникам засідання, висловлювати заперечення, заявляти клопотання і відводи. Запрошення на засідання Вищої ради юстиції прокурора, скарга якого розглядається, є обов'язковим. У разі неможливості брати участь у засіданні з поважних причин прокурор може на-

дати по суті порушених питань письмові пояснення. Письмові пояснення прокурора виголошуються на засіданні Вищої ради юстиції в обов'язковому порядку. Повторне неприбуття такого прокурора на засідання є підставою для розгляду скарги за його відсутності.

До Вищої ради юстиції з пропозицією розглянути питання **щодо несумісності діяльності прокурора** із займаною посадою можуть звернутися:

1	КДКП — за умови, що таке рішення було нею прийнято за результатами дисциплінарного провадження
2	член Вищої ради юстиції — за результатами перевірки відомостей щодо несумісності діяльності судді чи прокурора із займаною посадою, проведення якої було йому доручено

Згідно зі ст. 34 і 36 Закону № 22/98 Вища рада юстиції розглядає питання про несумісність посади прокурора із зайняттям іншою діяльністю. Прокурор, питання про несумісність якого розглядається, та/або його

представник мають право давати пояснення, ставити запитання учасникам засідання, висловлювати заперечення, заявляти клопотання і відводи.

Запрошення на засідання Вищої ради юстиції про-

⁷ Далі за текстом — КДКП.

⁸ Далі за текстом — Закон № 22/98.

курора, питання про несумісність якого розглядається, є обов'язковим. У разі неможливості брати участь у засіданні з поважних причин прокурор, питання про несумісність якого розглядається, може надати по суті порушених питань письмові пояснення, які додаються до матеріалів перевірки. Повторне неприбуття такого прокурора на засідання є підставою для розгляду питання про несумісність за його відсутності.

Рішення про несумісність приймається на засіданні

більшістю голосів від конституційного складу Вищої ради юстиції і є обов'язковим для негайного виконання відповідними особами, уповноваженими на прийняття рішення про звільнення прокурора, яким воно направляється.

НОВЕЛИ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПРАВОПОРУШНИКІВ

Змінено деякі диспозиції адміністративних правопорушень. Відтепер:

Вид правопорушення	Склад правопорушення
злісним ухилення свідка, потерпілого, експерта, перекладача від явки до органів досудового розслідування чи прокурора	вважаються лише дії, вчинені під час досудового розслідування (ст. 185 ⁴ КпАП)
невжиттям заходів щодо окремої ухвали суду	є залишення посадовою особою без розгляду окремої ухвали суду або невжиття заходів до усунення зазначених в ній порушень закону, а так само несвоєчасна відповідь на окрему ухвалу суду (ст. 185 ⁶ КпАП)

Змінено і покарання за невиконання вимог прокурора. Так, згідно з оновленою редакцією ст. 185⁸ КпАП **ухилення від виконання законних вимог прокурора щодо прибуття в орган прокуратури** тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 188³⁵ КпАП у новій редакції передбачає відповідальність за невиконання законних вимог Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, КДКП, члена КДКП щодо надання інформації, копій документів, а також порушення встановлених законодавством строків їх надання, надання завідомо недостовірної інформації.

Цікавим нововведенням є той факт, що особа, яка склала протокол про вчинення адміністративного корупційного правопорушення, одночасно з надісланням його до суду **надсилає органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, де працює особа, яка притягається до відповідальності, пові-**

домлення про складення протоколу із зазначенням характеру вчиненого правопорушення та норми закону, яку порушено.

ЩОДО УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Відтепер Уповноважений Верховної Ради України з прав людини з метою захисту прав і свобод людини та громадянина особисто або через свого представника в установленому законом порядку **має право звертатися до суду про захист** прав і свобод осіб, **які через фізичний стан, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самостійно захистити свої права і свободи**; брати участь у судовому розгляді справ, провадження в яких відкрито за його позовами (заявами, клопотаннями (поданнями)); вступати у справи, провадження в яких відкрито за позовами (заявами, клопотаннями (поданнями)) інших осіб, на будь-якій стадії їх судового розгляду; ініціювати незалежно від його участі у судовому провадженні перегляд судових рішень.

Про інші зміни в роботі органів прокуратури, які набудуть чинності 24.05.14 р., ми поговоримо у наступному випуску. Ви дізнаєтеся про структурні зміни в системі органів прокуратури, процесуальні можливості прокурорів, їхні функції та повноваження, матеріальне забезпечення працівників органів прокуратури.

ЛЮСТРУВАТИ НЕ МОЖНА ПОМИЛУВАТИ: ВІТЧИЗНЯНА ПРОЦЕДУРА ОЧИЩЕННЯ ВЛАДИ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Віра Козіна, шеф-редактор

Тимур Андрієвський, юрист,
аналітик ВБ «Фактор»

Валерія Михальська, юрист,
аналітик ВБ «Фактор»

16.09.14 р. вступив у силу Закон України № 1682-VII «Про очищення влади»¹, більш відомий як Закон про люстрацію. Необхідність проведення процедури очищення влади була продиктована суспільством. При підготовці Закону № 1682 його розробники намагалися врахувати помилки інших країн пострадянського простору, які вже «перехворіли» люстрацією, та висновки ЄСПЛ з приводу справ про застосування люстрації. Водночас, на думку авторів, деякі положення цього Закону прописані недостатньо чітко, тому виникає чимало питань щодо правозастосовних процедур при його реалізації. Адвокатам у найближчий час «випаде на долю» представляти інтереси клієнтів, які підпадуть під дію Закону № 1682. Зважаючи, що участь у подібній категорії справ дозволить адвокатам одержати безпрецедентний досвід, у цій статті ми пропонуємо перший аналіз Закону та окремих рішень ЄСПЛ з подібної категорії справ.

Термін «люстрація» походить від латинського слова «lustratio» та перекладається дослівно як «очищення через жертвоприношення». На сучасному історичному етапі це слово набуло трохи іншого значення та означає процедуру, яка застосовується до держслужбовців і народних обранців з метою оновлення державного апарату. Застосування такої процедури до особи забороняє їй займати певні державні посади протягом певного періоду часу або пожиттєво. Загалом люстраційні процедури набули широкого поширення в країнах Східної Європи після повалення комуністичного режиму та застосовувалися до колишніх членів КПРС та її регіональних відділень, а також

до штатних та позаштатних агентів КДБ через вчинення ними злочинів проти державності країн — минулих членів СРСР.

НЕДОЛІКИ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ: ПІДКАЗКИ СТОРОНИ ЗАХИСТУ?

Відповідно до Закону № 1682 **очищення влади (люстрація)** — це встановлена цим Законом або рішенням суду заборона окремим фізичним особам обіймати певні посади (перебувати на службі) (крім виборних посад) в органах державної влади та органах місцевого самоврядування (ч. 1 ст. 1 цього Закону).

¹ Далі за текстом — Закон № 1682.

Частина 2 ст. 1 Закону № 1682 визначає мету здійснення процедури очищення влади — «недопущення до участі в управлінні державними справами осіб, які своїми рішеннями, діями чи бездіяльністю здійснювали заходи (та/або сприяли їх здійсненню), спрямовані на узурпацію влади Президентом України Віктором Януковичем, підбив основ національної безпеки і оборони України або протиправне порушення прав і свобод людини». Формулювання «заходи, спрямовані на узурпацію влади Президентом України Віктором Януковичем, підбив основ національної безпеки і оборони України або протиправне порушення прав і свобод людини» з погляду основних правил формальної логіки визначається як диз'юнкція. Така конструкція передбачає, що достатньо хоча б одного з елементів

судження для того, щоб судження вважалось вірним. Постає запитання: чи достатньо здійснити виключно абстрактне «порушення прав і свобод людини», щоб до посадової чи службової особи була застосована процедура люстрації? Ця недосконалість Закону № 1682 може стати одним із аргументів сторони захисту.

Але перш ніж заглиблюватись у нюанси, які дозволять комусь будувати стратегію захисту, проаналізуємо критерії застосування та процедуру очищення влади.

У ЧОМУ СУТЬ ЛЮСТРАЦІЇ?

Аналіз Закону № 1682 дає можливість зробити висновок про наявність трьох напрямків заходів з очищення влади:

1	встановлення заборони на зайняття певних посад протягом 10 років з дня набрання чинності Законом № 1682 (тобто до 16.10.24 р.)	найбільш суворий спосіб очищення влади
2	встановлення заборони строком на 5 років з дня набрання чинності відповідним рішенням суду щодо конкретної особи	найбільш справедливий спосіб очищення влади
3	здійснення перевірки на достовірність відомостей про майно та відсутність вищеназаних заборон, а у разі виявлення підстав — застосування заходів з очищення	перевірці підлягатимуть усі службові та посадові особи, які перебувають на публічній службі

Далі ми розглядатимемо кожен із цих заходів окремо.

ЗАБОРОНА ПЕРША, ТРИВАЄ ДО 16.10.24 Р.

Частина 3 ст. 1 Закону № 1682 встановлює, що певна категорія осіб підлягає звільненню з посад та що протягом 10 років з дня набрання чинності цим

Законом таким особам не можна обіймати певні посади.

Перша категорія осіб, які підпадають під цю заборону, охоплюється ч. 1 ст. 3 Закону № 1682. До цієї категорії підпадають посадовці, які у період з 25.02.10 р. по 22.02.14 р. обіймали сукупно не менше одного року визначені Законом посади. Серед інших (але не виключно) це посади:

1	керівника, заступника керівника самостійного структурного підрозділу центрального органу (апарату) Генеральної прокуратури України, СБУ, Служби зовнішньої розвідки України, МВС, центрального органу виконавчої влади ² , що забезпечує формування та реалізує державну податкову та/або митну політику, податкової міліції
2	керівника, заступника керівника територіального (регіонального) органу прокуратури України, СБУ, МВС, ЦОВВ, що забезпечує формування та реалізує державну податкову та/або митну політику, податкової міліції в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі
3	голови обласної, Київської чи Севастопольської міської державної адміністрації, їх перших заступників, заступників, голови районної державної адміністрації, районної в місті Києві державної адміністрації

² Далі за текстом — ЦОВВ.

Друга категорія «десятирічних» заборон застосовується до осіб, які обіймали певні посади у період з 21.11.13 р. по 22.02.14 р. та не були звільнені в цей період з відповідної посади за власним бажанням.

Під цю заборону також підпадають окремі категорії високопосадовців. Однак є й посади, на які ми хочемо звернути особливу увагу читачів. Серед інших це посади:

1	керівника державного підприємства, що належить до сфери управління суб'єкта надання адміністративних послуг, яке відповідно до законодавства вчиняє дії, необхідні для надання адміністративних послуг
<p>Суб'єктами надання адміністративних послуг відповідно до ч. 3 ст. 1 Закону України «Про адміністративні послуги» є органи виконавчої влади, інші державні органи, органи влади АР Крим, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, уповноважені відповідно до закону надавати адміністративні послуги. На жаль, законодавство не містить визначення поняття або переліку державних підприємств, що належать до сфери управління суб'єкта надання адміністративних послуг, а тому усі керівники державних підприємств, що належать до сфери управління таких суб'єктів, підпадають під дію Закону № 1682.</p>	
2	працівника правоохоронного органу, який брав участь у затриманні осіб, звільнених від кримінальної або адміністративної відповідальності відповідно до Закону України від 29.01.14 р. № 737-VII «Про усунення негативних наслідків та недопущення переслідування та покарання осіб з приводу подій, які мали місце під час проведення мирних зібрань» ³ , Закону України від 21.02.14 р. № 743-VII «Про недопущення переслідування та покарання осіб з приводу подій, які мали місце під час проведення мирних зібрань, та визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України» ⁴
3	працівника правоохоронного органу, який складав та/або своєю дією сприяв складенню рапортів, протоколів про адміністративне правопорушення, повідомлень про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, обвинувальних актів стосовно осіб, звільнених від кримінальної або адміністративної відповідальності відповідно до законів № 737 та № 743
4	слідчого органу досудового розслідування, дізнавача, оперативного працівника, інспектора, який проводив слідчі та оперативні дії стосовно осіб, звільнених від кримінальної або адміністративної відповідальності відповідно до законів № 737 та № 743
5	працівника органу прокуратури, який здійснював процесуальне керівництво, вносив подання, погодження, підтримував клопотання про застосування запобіжних заходів, підтримував державне обвинувачення у суді стосовно осіб, звільнених від кримінальної або адміністративної відповідальності відповідно до законів № 737 та № 743
6	судді, який постановив ухвалу про дозвіл на затримання з метою приводу, про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, ухвалив рішення про притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності осіб, звільнених від кримінальної або адміністративної відповідальності відповідно до законів № 737 та № 743

Третя «десятирічна» заборона, під яку можуть потрапити певні посадові особи місцевого самоврядування. Справа у тому, що згідно з ч. 4

ст. 3 Закону № 1682 такими, що не відповідають займаній посаді та **мають бути звільнені**, визнаються:

³ Далі за текстом — Закон № 737.

⁴ Далі за текстом — Закон № 743.

1	особи, які були обрані і працювали на керівних посадах Комуністичної партії Радянського Союзу, Комуністичної партії України, Комуністичної партії іншої союзної республіки колишнього СРСР починаючи з посади секретаря районного комітету і вище
2	особи, які були обрані і працювали на керівних посадах починаючи з посади секретаря ЦК ЛКСМУ і вище
3	особи, які були штатними працівниками чи негласними агентами в КДБ СРСР, КДБ УРСР, КДБ інших союзних республік колишнього СРСР, Головному розвідувальному управлінні Міністерства оборони СРСР, закінчили вищі навчальні заклади КДБ СРСР (крім технічних спеціальностей)

Ще одна «десятирічна» заборона передбачена для категорії осіб, визначених ч. 8 ст. 3 Закону № 1682. Ця заборона застосовується до осіб, перевірка стосовно яких встановила недостовірність відомостей щодо наявності майна (майнових прав), зазначених у поданих ними за попередній рік деклараціях про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, складених за формою, що встановлена Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», та/або невідповідність вартості майна (майнових прав), вказаного (вказаних) в їх деклараціях, набутого (набутих) за час перебування на посадах, визначених пп. 1 — 10 ч. 1 ст. 2 Закону № 1682, доходам, отриманим із законних джерел.

Остання «десятирічна заборона» є найбільш небезпечною для осіб, які перебувають на публічній службі та формально не підпадають під вже перераховані нами категорії заборон. Вона потребує найбільш

пильної уваги і захисників, і клієнтів, які перебувають на публічній службі.

Справа в тому, що усі посадові особи юридичних осіб публічного права (крім виборних посад) згідно з ч. 1 ст. 4 Закону № 1682 мають повідомити про те, що до них не застосовуються заборони, визначені цим Законом, подати заяву та пройти люстраційну перевірку. Строк подання заяви досить жорсткий — не пізніше 10-го дня з початку проведення перевірки у відповідному органі. Строк початку перевірки встановлений Планом проведення перевірок відповідно до Закону України «Про очищення влади», затвердженим розпорядженням КМУ від 16.10.14 р. № 1025-р. Конкретну дату початку перевірки у конкретній юридичній особі встановлює керівник юрособи, у якій проводиться перевірка.

Посадовець, який не подасть заяву у визначений Законом строк, має бути звільнений протягом трьох днів з дати закінчення строку для подання цієї заяви (ч. 3 ст. 4 Закону № 1682).

ВАЖЛИВО

Чому ми акцентуємо особливу увагу на перевірці та на строках її проведення? Справа у тому, що згідно з ч. 3 ст. 1 Закону № 1682 особа, **яка не подасть відповідну заяву у визначений строк, вважається такою, що не пройшла перевірку та підпадає під «десятирічну заборону»**. Тобто не лише має бути звільнена з посади, а й на рівному місці «схопить» обмеження щодо права на зайняття цілої низки посад аж до кінця 2024 року.

Тому до підготовки та проведення люстраційних перевірок вашим потенційним клієнтам потрібно підійти дуже уважно!

Увага! Усі перераховані вище особи не підпадають під заборону на зайняття посади, якщо вони визнані учасниками бойових дій під час проведення

антитерористичної операції на сході України у встановленому законодавством порядку (ч. 7 ст. 1 Закону № 1682).

ВАЖЛИВО

Заходи з очищення влади у вигляді здійснення перевірки та дострокового припинення повноважень, встановлені Законом № 1682, не застосовуються до посадових осіб місцевого самоврядування, **які займають виборні посади.**

Тому, скажімо, голові місцевої ради потрібно буде лише організувати перевірку. Сам він її у строки, визначені Законом № 1682 та розпорядженням КМУ від 16.10.14 р. № 1025-р «Про затвердження плану проведення перевірок відповідно до Закону України «Про очищення влади», проходити не буде, і навіть якщо він співпрацював з органами КДБ, його повноваження голови ради з цих підстав достроково припинені бути не можуть.

Нагадаємо, що **посадовою особою місцевого самоврядування** згідно зі ст. 1 Закону України від 21.05.97 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні»⁵, ч. 1 ст. 2 Закону України від 07.06.01 р. № 2493-III «Про службу в органах місцевого самоврядування»⁶ є особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету.

До посадових осіб не відносяться технічні працівники та обслуговуючий персонал органів місцевого самоврядування (ч. 2 ст. 2 Закону № 2493).

Термін «**службова особа місцевого самоврядування**» застосовується виключно у нормах кримінального законодавства. Згідно з ч. 3 ст. 18 Кримінального кодексу України⁷ для цілей застосування норм цього Кодексу службовими особами в ОМС визнаються особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах місцевого самоврядування посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом місцевого самоврядування чи повноважною службовою особою установи, судом або законом.

Аналогічне за змістом визначення міститься й у п. 1 примітки 1 до ст. 364 КК. Єдине, що у цій нормі уточнюється, що статус службової особи може одержати, якщо організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки за спеціальним дорученням.

Виходячи з цього можна дійти висновку, що у переважній більшості випадків поняття службової та посадової особи ОМС фактично є тотожними.

Це важливо розуміти, оскільки від визначення посадового статусу особи буде залежати, підпадає вона під люстраційну перевірку та чи можуть до неї бути застосовані заходи з очищення влади.

**ЗАБОРОНА, ЯКА ТРИВАЄ П'ЯТЬ РОКІВ.
ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ ТІЛЬКИ
ЗА РІШЕННЯМ СУДУ**

Під другий напрямок очищення влади згідно

з ч. 4 ст. 1 Закону № 1682 підпадають наступні **посадові та службові особи, щодо яких набрало чинності рішення суду**, яким встановлено, що вони:

1	обіймаючи відповідну посаду у період з 25.02.10 р. по 22.02.14 р., своїм рішенням, дією чи бездіяльністю здійснювали заходи, спрямовані на узурпацію влади Президентом України Віктором Януковичем, підбив основ національної безпеки, оборони чи територіальної цілісності України, що спричинило порушення прав і свобод людини
---	---

⁵ Далі за текстом — Закон № 280.

⁶ Далі за текстом — Закон № 2493.

⁷ Далі за текстом — КК.

2	своїми рішеннями, діями чи бездіяльністю здійснювали заходи, спрямовані на перешкоджання реалізації конституційного права громадян України збиратися мирно і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації або спрямовані на завдання шкоди життю, здоров'ю, майну фізичних осіб у період з 21.11.13 р. по 22.02.14 р.
3	співпрацювали із спецслужбами інших держав як таємні інформатори в оперативному отриманні інформації
4	своїми рішеннями, діями чи бездіяльністю здійснювали заходи (та/або сприяли їх здійсненню), спрямовані на підрив основ національної безпеки, оборони чи територіальної цілісності України
5	закликали публічно до порушення територіальної цілісності та суверенітету України
6	розпалювали міжнародну ворожнечу
7	своїми протиправними рішеннями, дією чи бездіяльністю призвели до порушення прав людини та основоположних свобод, визнаних рішенням Європейського суду з прав людини

Цей вид заборон застосовується виключно у випадках, коли факт протиправної дії (бездіяльності) посадовця встановлений рішенням суду належної компетенції і це рішення набрало законної сили.

СКІЛЬКИ РАЗІВ МОЖНА ЗАБОРОНИТИ?

Заборона строком на п'ять або десять років може застосовуватися до особи лише один раз. При цьому застосування до особи заборони строком на 10 років не є підставою для відмови від застосування заборони строком на п'ять років за наявності підстав та у порядку, що визначені цим Законом (ч. 5 і 6 ст. 1 Закону № 1682).

Рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень при виконанні цього Закону оскаржуються в судовому порядку, що є процесуальною гарантією від безпідставного або протизаконного рішення про застосування заборони.

ПРОЦЕДУРА ПЕРЕВІРКИ ВІДОМОСТЕЙ

Особи, які перебувають на посадах, визначених у пп. 1 — 10 ч. 1 ст. 2 Закону № 1682, а також особи, що претендують на зайняття таких посад, є **суб'єктами перевірки наступних відомостей**:

1	достовірність вказаних у заяві відомостей щодо незастосування заборон строком на 10 або 5 років
2	достовірність відомостей щодо наявності майна (майнових прав) та відповідність вартості майна (майнових прав), вказаного (вказаних) у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, поданій особою за минулий рік за формою, що встановлена Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», набутого (набутих) за час перебування на вищевказаних посадах, доходам, отриманим із законних джерел

Метою проведення перевірки є надання висновку про достовірність або недостовірність відомостей, наявність або відсутність заборон із наступним визначенням можливості або неможливості певною особою обіймати певну посаду, проходити службу. Фактично етап проведення перевірки є суб'єктивним критерієм доступу особи до професії. У разі непроходження перевірки особа вважається такою, що не може обіймати певну посаду через існування заборони, унаслідок чого **має бути або звільнена протягом трьох днів з дня отримання висновку**, або не може бути призначена на цю посаду.

Згідно з ч. 1 ст. 5 Закону № 1682 органом, уповноваженим на забезпечення проведення перевірки, є Міністерство юстиції України, яке не пізніше ніж протягом місяця з дня набрання чинності цим Законом (тобто до 16.11.14 р.) утворює дорадчий громадський орган з питань люстрації при Міністерстві юстиції України для забезпечення здійснення громадського контролю за процесом очищення влади (люстрації), до складу якого повинні входити представники засобів масової інформації та громадськості.

На виконання положень Закону № 1682 КМУ прий-

няв постанову від 16.10.14 р. № 563 «Деякі питання реалізації Закону України «Про очищення влади», якою

встановив, що перевірку достовірності відповідних відомостей щодо застосування заборон здійснюють:

Державна фінансова служба	відомостей декларації
Служба безпеки України	відомостей щодо заборон, які можуть бути застосовані до осіб, які були штатними працівниками чи негласними агентами в КДБ СРСР, КДБ УРСР, КДБ інших союзних республік колишнього СРСР, Головному розвідувальному управлінні Міністерства оборони СРСР, закінчили вищі навчальні заклади КДБ СРСР (крім технічних спеціальностей)
Державна судова адміністрація	наявних заборон строком на 5 років

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД ТА ПРАВО НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ

Відповідно до ч. 2 ст. 1 Закону № 1682 очищення влади (люстрація) ґрунтується на таких принципах:

1	верховенство права та законність
2	відкритість, прозорість та публічність
3	презумпція невинуватості
4	індивідуальна відповідальність
5	гарантування права на захист

Зупинимося на принципі індивідуалізації відповідальності.

Закон № 1682 в аспекті індивідуалізації відповідальності розглядає два можливих варіанти застосування до особи люстраційних процедур. Аналізуючи питання про застосування до особи ст. 55 КК, до якого внесено зміни внаслідок прийняття Закону № 1682, безперечним буде висновок про те, що в охоплених цією нормою випадках кримінальна відповідальність є видом індивідуальної відповідальності фізичної особи та застосовується до особи виключно залежно від обставин справи.

Але у випадку застосування норми п. 7² ст. 36 Кодексу законів про працю⁸ про припинення трудового договору на підставі застосування до особи Зако-

ну № 1682, а також у разі відмови у прийнятті на роботу особи, яка підпадає під дію цього Закону, виникає багато питань з приводу конкретизації характеру відносин, що складаються між суб'єктами люстраційного процесу. Скажімо, те, що усі голови райдержадміністрацій, які у певний період часу займали цю посаду, підлягають звільненню із застосуванням десятирічної заборони, на думку авторів, беззаперечно порушує вимоги щодо індивідуального підходу до кожної справи.

Світовий досвід свідчить про те, що питання застосування до особи люстраційних процедур має розглядатися в кожному конкретному випадку залежно від обставин справи. Так, Резолюція ПАРЕ № 1096 від 1996 року⁹ в абзаці 4 вказує на те, що **метою процедури люстрації має бути не помста, а правосуддя**. Будь-які дії, застосовані до осіб в процедурі люстрації, мають поважати права людини та фундаментальні свободи. Наприклад, так зване право «due process» (справедливе поводження з особою в рамках юридичного порядку) та право бути почутим. Таке право має бути застосоване до особи навіть у тому випадку, коли вона, будучи при владі, не надавала його іншим.

Частина 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, ратифікованої Україною Законом № 475/97-ВР від 17.07.97 р.¹⁰, гарантує право на справедливий суд, який зможе дослідити обґрунтованість будь-якого винесеного стосовно особи рішення. Конвенція є базисом для національного законодавства у закріпленні правила на гарантований судовий захист.

⁸ Далі за текстом — КЗпП.

⁹ Далі за текстом — Резолюція № 1096.

¹⁰ Далі за текстом — Конвенція.

ЄСПЛ також неодноразово звертав увагу на необхідність індивідуалізації процедури люстрації в кожному конкретному випадку залежно від обставин справи. Так, керуючись нормами Закону Латвійської республіки «Про вибори до парламенту» 1995 року у рішенні по справі Жданок проти Латвії від 16.03.06 р., ЄСПЛ визнав, що заявниця може вважатися такою, що підпадає під дію люстраційного закону, бо своїми діями за час входження Латвії до складу ЄСРП, а також за час існування незалежної Латвійської республіки не довела свою прихильність демократичним принципам. Навпаки ж, у рішенні по справі Адамсонс проти Латвії від 24.06.08 р. ЄСПЛ постановив рішення на користь заявника, бо незважаючи на його причетність до структури КДБ за часів існування ЄСРП, його подальша діяльність на користь латвійської державності свідчила про його відданість основним демократичним засадам, проголошеним світовим співтовариством.

Уточнення та поглиблення принципу індивідуалізації міститься також у рішенні Конституційного Суду Латвійської республіки від 30.08.2000 р. по справі на відповідність норм Закону Латвійської республіки «Про вибори до парламенту» національному законодавству та міжнародним актам, насамперед Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та Міжнародному пакту про громадянські та політичні права. І хоча Конституційний суд у своєму рішенні визнає всі обмеження, застосовані відповідно до правил люстрації, виправданими, він наголошує на тому, що *«характерна для окремих судів тенденція концентруватися виключно на констатації факту формальної приналежності та не давати оцінки діяльності особи не відповідає меті, яку законодавець, приймаючи оспорювану правову норму, намагався досягти».*

Переходячи до національного законодавства, необхідно сказати, що ст. 32 Конституції України гарантує кожному право на судовий захист у спростуванні недостовірної інформації про себе та членів своєї сім'ї.

І хоча Закон № 1682 у ч. 8 ст. 1 надає особам, які потрапили під люстрацію, право на судове оскарження, зі змісту Закону (при припиненні трудових відносин за нормами КЗпП або відмови у прийнятті на роботу) витікає тільки право на оскарження процесуальних помилок при винесенні рішень посадовими особами. Оскаржити ж матеріальні аспекти винесеного рішення немає ніякої практичної можливості. Це пов'язано з тим, що ці положення Закону наголошують на без-

альтернативному припиненні трудових відносин у випадку, якщо особа займала зазначені в Законі посади, не подала у встановлений строк заяву про застосування/незастосування до неї Закону № 1682, не подала у встановлений строк свою майнову декларацію або вказала у такій декларації відомості, що не відповідають дійсності. Після винесеного рішення, не досліджуючи обставин справи, особа автоматично визнається такою, що вчиняла *«заходи (та/або сприяли їх здійсненню), спрямовані на узурпацію влади Президентом України Віктором Януковичем, підриг основ національної безпеки і оборони України або протиправне порушення прав і свобод людини»* та не має можливості навести свої аргументи з приводу винесеного рішення.

ЩЕ ТРОХИ ПРЕЦЕДЕНТІВ З ПРАКТИКИ ЄСПЛ

Закон № 1682 є дуже специфічним порівняно з його «люстраційними аналогами», які застосовувались у країнах посткомуністичного блоку. Втім, окремі рішення ЄСПЛ по «люстраційних» справах вбачаються авторам цієї статті такими, що можуть бути використаними під час захисту інтересів українських клієнтів.

Справа Сідабрас і Дзютас проти Литви (2004).

За Законом «Про оцінку КДБ (НКВС, НКДБ, МДБ) ЄСРП та нинішньої діяльності кадрових працівників цієї організації» колишнім працівникам перелічених спецслужб було заборонено працювати в тому числі в окремих сферах приватного бізнесу. Хоча такої заборони у Законі № 1682 немає, ця справа може бути корисною у розрізі застосування ЄСПЛ ст. 8 (право на повагу до приватного життя) та ст. 14 (заборона щодо дискримінації) Конвенції. Так, заявники вказали, що вони тривалий час перебували під гнітом репутації співробітників КДБ, що вже саме по собі позбавило їх можливості розвивати нормальні стосунки із соціумом. Суд дійшов висновку, що лояльність до спецслужб не може впливати на роботу у приватному секторі, а отже, вимоги осіб про порушення Конвенції були задоволені, і, крім іншого, на користь осіб стягнуто компенсацію за моральну шкоду.

Справа «Турек проти Словаччини» (2006).

Аналізувалася розробниками Закону № 1682 під час його підготовки. Буде цікавою адвокатам у двох ключах — у частині доступу до документів та інформації, обов'язків доказування, а також у частині визначення окремих термінів, які «прив'язують» особу, що піддається люстрації, до певних подій чи статусів.

Отже, у цій справі ЄСПЛ постановив, що мало місце порушення ч. 1 ст. 6 і 8 Конвенції. Турек, громадянин Словаччини, на час подій займав керівну посаду у системі управління освітою. У березні 1992 року щодо заявника було складено висновок про недовіру. Цей висновок був підготовлений МВС Чехословаччини на запит працедавця заявника (таку процедуру було здійснено відповідно до закону «Про люстрацію», який встановлював додаткові вимоги щодо зайняття певних посад у державному секторі). Унаслідок цього Турек змушений був звільнитися з роботи. У висновку МВС йшлося про те, що свого часу Турек був завербований колишньою Державною службою безпеки Чехословаччини (далі — ДСБ) і став її співробітником. Термін «співробітник» було вжито у сенсі, сформульованому в законі «Про люстрацію». Відтак з моменту ухвалення висновку МВС заявника автоматично було позбавлено права займати певні посади, визначені у законі. Натомість заявник стверджував, що свого часу він вимушено зустрічався зі співробітниками ДСБ. Ці зустрічі мали місце кілька разів у період між його поїздками за кордон у 80-х роках. Заявник наголошував, що жодного разу він не надав ДСБ конфіденційної інформації, а відтак ніколи не був її таємним інформатором. Спочатку заявник оскаржив до суду висновок МВС. Згодом він звернувся з позовом проти Служби розвідки Словаччини (далі — СРС), до відання якої перейшли

відповідні архівні матеріали колишньої ДСБ Чехословаччини. Турек домагався від суду спростування інформації про те, що його було завербовано співробітником колишньої ДСБ. Під час слухання справи СРС надала суду певні архівні дані, які стосувалися заявника. При цьому СРС наполягала на цілковитому дотриманні правил конфіденційності, оскільки відповідні матеріали належали до цілком таємних. Суд, який розглядав справу Турека, заслухав свідчення декількох колишніх співробітників ДСБ. СРС подала суду як доказ також і нормативний акт під назвою «Внутрішні засади діяльності міністерств з питань таємного співробітництва». Цей документ також було класифіковано як конфіденційний. Тому Туреку не дозволили з ним ознайомитися. Зрештою заявнику було відмовлено у задоволенні його позову. У 1999 році Верховний суд Словаччини підтвердив рішення регіонального суду у справі заявника. У своєму рішенні Верховний суд відзначив, що лише незаконне порушення ДСБ справи про особу могло розглядатися як порушення права на недоторканність доброго ім'я та репутації цієї особи. Тож саме на заявника покладался обов'язок довести, що справу проти нього було відкрито з порушенням правил, які на той час існували. Однак, як вказав Верховний суд, Турек виявився неспроможним це продемонструвати.

У своїй заяві до ЄСПЛ Турек оскаржував:

1	збереження в архівах колишньої ДСБ Чехословаччини справи заявника, де він значився як її співробітник
2	висловлену заявнику недовіру з мотивів безпеки

ЄСПЛ визнав законну можливість обмеження доступу учасників судового процесу до ознайомлення з матеріалами служби безпеки навіть тоді, коли служба є однією зі сторін у справі. Утім, **коли йдеться про процедуру люстрації**, такий підхід, на думку Суду, є незастосовним. Адже процедура люстрації стосується передусім встановлення фактів, які мали місце давно, зазвичай ще за часів комуністичного режиму. А відтак справи щодо люстрації не зачіпають поточні питання функціонування служби безпеки. Стосовно цієї справи Суд звернув особливу увагу на те, що у ній йшлося про законність дій служби безпеки. А ця обставина ще більше послаблювала принцип обмеженого доступу до матеріалів служби. Національні суди, які розглядали справу, вважали, що принциповим було те, аби заявник сам довів, що втручання держави

у його права суперечило чинним на той час правилам. Насправді ці правила були таємними, і заявник не мав повного доступу до них. Натомість СРС мала цілковитий доступ до цих документів. Тому Суд дійшов висновку, що така вимога судів до заявника була для нього надмірним тягарем, а точніше — обов'язком, який не можна було виконати. Така вимога порушувала принцип процесуальної рівності сторін. Тож Суд постановив, що мало місце порушення ст. 8 Конвенції. Підставою порушення Суд визнав відсутність процедури, яка надала б заявнику можливість домагатися захисту свого права на повагу до приватного життя.

Суд не вважав за необхідне окремо вивчати скаргу щодо можливих негативних наслідків для приватного життя заявника, спричинених відмовами у задоволенні його скарг на національному рівні.

Хотілося б також звернути увагу зацікавлених читачів на прецеденти з практики ЄСПЛ, які аналізувалися в Україні при розробці вітчизняного законопроекту про очищення влади:

1	Мочички проти Польщі від 14.06.11 р. (заява № 52443/07)
2	Чодинічки проти Польщі від 02.09.08 р. (заява № 17625/05)
3	Адамсонс проти Латвії від 24.06.08 р. (заява № 3669/03)
4	Матієк проти Польщі від 24.04.07 р. (заява № 38184/03)
5	Любош проти Польщі від 14.01.08 р. (заява № 37469/05)
6	Расмусен проти Польщі від 28.04.08 р. (заява № 38886/05)
7	Горний проти Польщі від 08.06.10 р. (заява № 50399/07)

СТАТТЯ 6 КОНВЕНЦІЇ ТА КРИТЕРІЙ ЕНГЕЛЯ

Хочеться повернутися до теми можливості застосування ст. 6 Конвенції (гарантія справедливого судового розгляду) щодо осіб, які підпадуть під дію заходів з очищення влади в Україні.

Хто стикався з прецедентами ЄСПЛ, знає, що ця норма Конвенції останнім часом тлумачиться досить широко та застосовується не лише у справах, пов'язаних з обвинуваченням заявника у вчиненні злочину, що за нормами національного законодавства заявника переслідується у порядку кримінального судочинства.

Зокрема, ЄСПЛ не застосовував ст. 6 Конвенції у справах, де заявник виступав на боці обвинувачення у кримінальному процесі або якщо заявник стверджував про збитки, які він мав внаслідок кримінального обвинувачення третьої особи. Суд також виключив застосування ст. 6 у справах про конфіскацію майна, віддання під нагляд поліції або затримання особи, оскільки ці дії зумовлені необхідністю запобігти вчиненню злочинів і не пов'язані з кримінальним обвинуваченням як таким.

Відповідно до приписів ст. 11 КК злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне

діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину. Не є злочином дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого КК, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі.

Отже, **національний закон** України визначає кілька критеріїв, що відрізняють злочин від інших правопорушень. Це — можливість заподіяння **істотної** шкоди та закріплення ознак у **кримінальному законі**.

ЄСПЛ же, на відміну від цього, виходить із «автономної концепції тлумачення поняття кримінального обвинувачення» (наприклад, справа Адольф проти Австрії, 1982 рік). Це зумовлено необхідністю уніфікації праворозуміння серед країн — учасниць Конвенції. Це сприяє забезпеченню загального розуміння і загального захисту прав людини. Крім цього, на думку Суду, доцільною є інтерпретація положень Конвенції, яка впливає насамперед з об'єкта та цілей цього договору, а не з необхідності максимально звузити обов'язки держав-членів.

Відповідно, на думку ЄСПЛ, держави-учасниці не вправі виключати застосування ст. 6 Конвенції через те, що відповідному протиправному діянню бракує ознак злочину, або воно має ознаки адміністративного правопорушення, або ж адміністративне правопорушення не карається позбавленням волі та відрізняється від кримінального злочину процедурою розгляду, покарання, юридичними ознаками, наслідками або метою відповідальності.

Тому для цілей застосування ст. 6 Конвенції ЄСПЛ визначив термін «обвинувачення» як офіційне повідомлення особи про наявність припущення про те, що дана особа скоїла правопорушення, таке обвинувачення має суттєвим чином позначитися на статусі особи. Суд також встановив, що термін «обвинувачення» як кваліфікуюча ознака застосовується скоріше до змісту, ніж до форми того чи іншого провадження. Відповідно у якості обвинувачення ЄСПЛ кваліфікував просте повідомлення приватної особи про порушення провадження проти неї, поширення носіями публічної влади негативної інформації щодо приватної особи тощо.

Як вбачається з позиції ЄСПЛ у цілій низці справ, обвинувачення охоплює увесь комплекс процедур, передбачених національним законодавством для розгляду справи стосовно приватної особи та винесення остаточного рішення. Як обвинувачення в сенсі ст. 6

Конвенції ЄСПЛ кваліфікує рішення відповідного національного суду, включаючи частину, що стосується визначення санкції за вчинення того чи іншого правопорушення.

Тим, хто захищатиме клієнтів у справах, пов'язаних

із очищенням влади, не обійтися без посилання на так звані «критерії Енгеля» — низку показників, виведених ЄСПЛ за наслідками розгляду справи Енгель та інші проти Нідерландів (1976), які активно використовуються Судом для:

1	визначення класифікації діяння у внутрішньому праві країни-відповідачки
2	встановлення характеру правопорушення
3	визначення суворості потенційного покарання, яке може бути покладене на певну особу

Слід звернути увагу, що ці критерії хоча й застосовуються послідовно (у порядку, наведеному в таблиці вище), не потребують наявності у сукупності. Відповідність обставин справи хоча б одному з них обумовлює кримінальний характер того чи іншого публічно-правового обвинувачення. У сукупності ці критерії можуть застосовуватись лише тоді, коли аналіз кожного критерію окремо не дозволить дійти однозначного висновку щодо кримінального характеру обвинувачення. При цьому ЄСПЛ виходить з принципу максимального сприяння заявникові (коли усі сумніви тлумачаться на користь заявника).

Та повернемося до аналізу критеріїв.

Перший критерій — це умовна відправна точка розгляду справи. Отже, якщо за національним зако-

нодавством країни-відповідачки правопорушення класифікується як кримінальне, ЄСПЛ розглядатиме його як кримінальне. Якщо діяння, яке інкримінується заявнику, нормами національного законодавства не кваліфікується як кримінальне, Суд буде розглядати справу ширше, ніж це встановлює національна класифікація, та буде вивчати зміст даної процедури.

Цей критерій у розрізі застосування Закону № 1682 цікавий, оскільки «п'ятирічна заборона» може застосовуватись і як додаткове покарання за вчинення кримінального правопорушення, передбачене ст. 55 КК, і як підстава для припинення трудових відносин.

Щодо **другого критерію**. На цьому етапі Суд має визначити:

1	застосовується ця норма виключно до конкретної групи осіб чи вона має загальнообов'язковий характер (наприклад, справа Бенденун (Bendenoun) проти Франції, 1994 рік)
2	здійснюється розгляд справи державним правоохоронним органом чи ні
3	чи є застосована до заявника юридична норма мірою покарання або мірою профілактики (у Законі № 1682 ці ознаки змішані)
4	чи залежить накладення стягнення від встановлення факту наявності вини (оскільки у багатьох випадках, передбачених Законом № 1682, відсутність вини у діях особи не пов'язана із можливістю застосування заходів очищення, цікавою для застосування буде справа Бенхем (Benham) проти Сполученого Королівства, 1996 рік)
5	як подібні процедури класифікуються в інших країнах — учасницях Конвенції
6	той факт, що це правопорушення не заноситься згідно з національним законодавством у список судимостей, має значення, але не є вирішальним, оскільки відображає внутрішню класифікацію правопорушень (Равнсборг (Ravnsborg) проти Швеції, 1994 рік)

Показовою у сенсі застосування другого критерію Енгеля та цікавою у розрізі вітчизняних справ про

люстрацію влади вбачається справа **Озтюрк проти Німеччини** (1984 рік, заява № 8544/79). У цій справі

предметом розгляду виступала відповідальність за порушення правил дорожнього руху, яка згідно із правом країни-відповідача не відносилася до кримінальної. Проте Суд зауважив: виходячи з того, що правила дорожнього руху чинні для усіх користувачів доріг, а не лише для певної групи, відповідальність за порушення цих правил є кримінальною за своїм змістом. Як показує практика ЄСПЛ, особливої релевантності даний критерій набуває також у випадку відокремлення кримінального обвинувачення від проваджень дисциплінарного характеру. Оскільки заходи з очищення влади зачіпають досить широке коло осіб, поєднаних єдиною ознакою — перебуванням на публічній службі / бажанням вступити на публічну службу, певні підстави для застосування цього критерію є.

Третій критерій визначається посиланням на максимально суворе покарання, визначене у відповідному національному законі (див. справи Кемпбел і Фелл (Campbell and Fell) проти Сполученого Королівства, 1984 рік, Деміколі (Demicoli) проти Мальти, 1991 рік). Тут потрібно охарактеризувати збитки, які наносяться особі внаслідок застосування до неї таких санкціонованих державою дій, «серйозність того, що поставлено на карту, традиції держави та значення, яке надається свободі особистості».

ПРО ЗАЙНЯТІСТЬ ЛЮСТРОВаних

Як вже було зазначено, ч. 4 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1682 визначає, що особи, які не будуть засуджені відповідно до норм кримінального законодавства, припинять свою трудову діяльність відповідно до п. 7² ст. 36 КЗпП.

Втративши на певний час можливість реалізувати своє право на працю, **особи, до яких застосований Закон № 1682**, відповідно до Закону України

від 05.07.12 р. № 5067-VI «Про зайнятість населення»¹¹ **набувають статусу безробітного** — особи, яка через відсутність роботи не має заробітку або інших передбачених законодавством доходів як джерела існування та готова і здатна приступити до роботи. Тоді в рамках законодавства особа може стати на облік у Державну службу зайнятості, де їй сприятимуть у пошуку роботи.

Відповідно до ст. 46 Закону № 5067 підходящою для безробітного вважається робота, що відповідає освіті, професії (спеціальності), кваліфікації особи з урахуванням доступності транспортного обслуговування, встановленої рішенням місцевої державної адміністрації, виконавчого органу відповідної ради. Заробітна плата повинна бути не нижче розміру заробітної плати такої особи за останнім місцем роботи з урахуванням середнього рівня заробітної плати, що склався у регіоні за минулий місяць, де особа зареєстрована як безробітний. Під час пропонування підходящої роботи враховується тривалість роботи за професією (спеціальністю), кваліфікація, досвід, тривалість безробіття, а також потреба ринку праці.

Таким чином, можна припустити ситуацію, яка може скластися на ринку праці в країні після повного впровадження в життя Закону № 1682. Велика кількість осіб, які потраплять під дію цього Закону, стануть на облік у службу зайнятості. Знайти роботу, яка б відповідала попередній роботі цих осіб та роботі, окрім якої, можливо, такі особи нічого в житті не робили, буде практично неможливо, а ринок праці потребуватиме виключно нових державних службовців. Тому можна стверджувати, що Державна служба зайнятості зіткнеться із певними проблемами, до яких не готові ані вони, ані законодавство про зайнятість населення.

¹¹ Далі за текстом — Закон № 5067.

ПІДГОТОВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ НЕ ОМИНЕСЬ!

(НЮАНСИ ПІДГОТОВКИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ СПРАВИ ДО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ В ПОРЯДКУ ПИСЬМОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ)

Дмитро Роженко, юрист юридично-охоронного підприємства «FELIX»

Підготовче провадження є другою стадією адміністративного процесу, яка починається відразу після відкриття провадження в адміністративній справі. Про це, зокрема, свідчить положення п. 4 ч. 5 ст. 107 Кодексу адміністративного судочинства України¹, згідно з яким суд, постановляючи ухвалу про відкриття провадження, визначає дату, час і місце попереднього судового засідання, якщо вважає його проведення необхідним. Ця стадія є напрочуд важливою в аспекті забезпечення швидкої й повноцінної підготовки справи до судового розгляду. Доказом цього є загальна й спеціальна мета підготовчого провадження. Зауважимо, що загальну мету підготовчого провадження складає вжиття судом заходів

для всебічного й об'єктивного розгляду й вирішення справи в одному судовому засіданні протягом розумного строку, тоді як другою, спеціальною метою, слід вважати з'ясування можливості врегулювання спору до судового розгляду справи.

В адміністративних справах підготовче провадження є тим фундаментом, на якому розвивається подальше провадження у справі і яке багато в чому зумовлює результат судового розгляду. Ефективність діяльності суду по розгляду й вирішенню адміністративних справ і можливість максимального виконання завдань правосуддя в значній мірі залежить від якості й ефективності підготовчого провадження. Особливо це стосується процедури вирішення публічно-правового спору в порядку письмового провадження, оскільки суд має можливість зібрати всі необхідні матеріали лише під час підготовки справи до судового розгляду.

Звертаємо увагу, що стадія підготовчого провадження є обов'язковою по кожній адміністративній справі. Про це, зокрема, свідчать положення ч. 2 ст. 110 КАС, у якій законодавець в імперативній формі застосовує словосполучення «суд... вживає захо-

ди...». Указане наочно демонструє той факт, що **проведення підготовчого провадження є обов'язком, а не правом судді.**

КОЛИ ПОДАВАТИ КЛОПОТАННЯ?

Загальний порядок проведення підготовчого провадження закріплений у ч. 1 ст. 110 КАС, відповідно до якої підготовку справи до судового розгляду здійснює суддя адміністративного суду, який відкрив провадження в адміністративній справі. При цьому треба наголосити на наступному: за загальним правилом підготовка справи до судового розгляду проводиться суддею одноособово. Така процедура застосовується і в тому випадку, якщо справа підлягає колегіальному розгляду. При цьому абсолютно не має значення той факт, розглядатиметься справа за загальним правилами чи, наприклад, у порядку письмового провадження.

¹ Далі за текстом — КАС.

Під час підготовки справи до судового розгляду суд може:

1	прийняти рішення про витребування документів й інших матеріалів; навести необхідні довідки; провести огляд письмових і речових доказів на місці, якщо їх не можна доставити до суду; призначити експертизу, вирішити питання про необхідність залучення свідків, спеціаліста, перекладача
2	прийняти рішення про обов'язковість особистої участі осіб, які беруть участь у справі, у судовому засіданні, про залучення третіх осіб до справи
3	викликати на судовий розгляд адміністративної справи свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів
4	прийняти рішення про проведення попереднього судового засідання

Суд не обмежений вирішенням лише означених питань. Зокрема, за певних обставин він може постати перед необхідністю визначення достатності підстав для можливого розгляду справи в порядку письмового провадження. Така ситуація може виникнути за умови, коли всі особи, які беруть участь у справі, подали клопотання про розгляд справи за їх відсутності на стадії підготовчого провадження. Проаналізуємо, як це відбувається на практиці.

Матеріали судової практики свідчать, що по деяких категоріях справ позивач, звертаючись до суду з позовною заявою, одночасно заявляє клопотання про розгляд справи за його відсутності (наприклад, справа № 814/766/14 за позовом ДП Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» в особі Відокремленого підрозділу «Южноукраїнська АЕС» до Державної екологічної інспекції в Миколаївській області про скасування тимчасової заборони робіт). Слід наголосити, що така його поведінка залежить виключно від внутрішнього волевиявлення й не кореспондується відповідній імперативній нормі закону. Тобто кожна особа вправі самостійно вирішувати для себе, бажає вона судового розгляду адміністративної справи за загальним правилами чи в порядку письмового провадження. При цьому таке право позивача відповідає положенням ст. 106 КАС, яка встановлює вимоги до позовної заяви. Зокрема, у пункті п'ятому зазначеної статті вказано, що в разі необхідності в позовній заяві позивач може подати клопотання про звільнення від сплати судового збору; про звільнення від оплати правової допомоги й забезпечення надання правової допомоги, якщо відповідний орган відмовив особі в забезпеченні правової допомоги; про призначення судової експертизи; про витребування доказів; про виклик свідків тощо. Ключовим у наведеному реченні є слово «тощо», яке

вказує на той факт, що перелік клопотань, які можуть бути подані позивачем у позовній заяві, не є вичерпним. Тобто особа, яка володіє адміністративно-процесуальною дієздатністю й має право на позов, може викласти в позовній заяві будь-яке клопотання, яке вона вважає потрібним.

Що стосується відповідача, то тут ситуація склалася трохи інша. За загальним правилом якщо позовна заява відповідає встановленим вимогам і подана у визначений законом строк, суд відкриває провадження в адміністративній справі, про що постановляє ухвалу. Копія зазначеної ухвали невідкладно після постановлення направляється особам, які беруть участь у справі, разом із витягом про їхні процесуальні права й обов'язки. Відповідачу й третім особам, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, надсилаються також копії позовної заяви й доданих до неї документів. Як свідчить практика, майже завжди відповідач подає до суду заперечення проти позову, не погоджуючись таким чином із заявленими вимогами позивача. І такі його дії слід визнати правильними, адже, по-перше, сам відповідач у письмовій формі викладає свої думки щодо предмета спору, а по-друге, суд отримує можливість з'ясувати позицію іншої сторони. Крім того, надзвичайно важливого значення набуває заперечення проти позову, якщо справу в подальшому буде розглянуто в порядку письмового провадження. Це пояснюється тим, що суд може отримати повну картину подій, які мали місце, що значно полегшить винесення законного й обґрунтованого рішення у справі. До того ж безпосередньо в самому запереченні відповідач може заявити клопотання про розгляд справи за його відсутності, що за наявності відповідного клопотання з боку позивача стане підставою для вирішення публічно-правового спору в порядку письмового провадження.

У більшості категорій справ відповідачами виступають суб'єкти владних повноважень, які мають у своєму штаті висококваліфікованих юристів, здатних грамотно та послідовно скласти заперечення проти позову. Проте цього не можна сказати про відповідачів — фізичних осіб, які дуже часто не володіють на належному рівні юридичними знаннями та просто не в змозі самостійно оформити необхідні документи. За таких умов постає питання: чи потрібно в законі закріплювати імперативну норму щодо обов'язковості подання заперечення проти позову або все ж таки слід надати відповідачеві можливість самостійно вирішувати це питання? На нашу думку, його подання в сучасних умовах повинно бути бажаним, а не обов'язковим, хоча деякі суди в ухвалах про відкриття провадження у справі наголошують саме на **обов'язковому** поданні відповідачем заперечення проти позову (наприклад, ухвала Городоцького районного суду Хмельницької області від 09 вересня 2014 року по справі № 672/1359/14-а²).

Таким чином, за вказаних вище обставин на практиці може скластися ситуація, коли і позивач, і відповідач подали до суду клопотання про розгляд справи за їх відсутності. У такому випадку у суду виникає процесуальна підстава для проведення судового розгляду адміністративної справи в порядку письмового провадження. Однак як бути в ситуації, коли правові підстави для вирішення публічно-правового спору в письмовому порядку наявні, а матеріалів у справі недостатньо для ухвалення законного й обґрунтованого рішення? Вихід дуже простий — належним чином проводити підготовку справи до судового розгляду, по максимуму формуючи доказову базу.

Які ж дії має вчиняти суд задля якісної підготовки адміністративної справи до судового розгляду в порядку письмового провадження? Розглянемо їх нижче.

ВИТРЕБУВАННЯ ДОКАЗІВ

Відповідно до ч. 1 ст. 71 КАС кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення. У першу чергу це стосується позивача, який має надати судові усі необхідні докази, що дозволять ухвалити рішення у справі на його користь і визнати незаконними рішення, дії чи бездіяльність суб'єкта владних повноважень. Особливо

слід звертати увагу на цю вказівку закону в тих випадках, коли позивач має на меті заявити клопотання про розгляд справи за його відсутності, оскільки суд не зможе належним чином захистити права та законні інтереси позивача, якщо в матеріалах справи не буде потрібних документів. Так, у справі № 629/1812/14-а за позовом колишнього працівника ТОВ «Лозівський ковальсько-механічний завод» до Управління Пенсійного фонду України в Лозівському районі Харківської області суддя Лозівського районного суду Харківської області відкрив провадження у справі та призначив попереднє судове засідання. Позивач, зокрема, у попереднє судове засідання не з'явився, подавши при цьому клопотання про розгляд справи за його відсутності. Аналогічне клопотання надійшло й від відповідача. Однак у призначений день і час суд не зміг вирішити справу по суті в порядку письмового провадження, керуючись приписами ч. 4 ст. 122 КАС, оскільки позивач не надав до суду документів, які мають значення для справи, і не подав відповідного клопотання про їх витребування під час проведення попереднього судового засідання, внаслідок чого представникові позивача довелося подавати клопотання про їх витребування безпосередньо в судовому засіданні.

У той же час суд не повинен залишатися звичайним спостерігачем, відіграючи роль так званого «статиста», а у разі потреби повинен вживати передбачених законом заходів, необхідних для з'ясування всіх обставин у справі, як того вимагає ч. 4 ст. 11 КАС. Особливо це стосується витребування доказів з власної ініціативи. Зокрема, як зазначено в ст. 114 КАС, під час підготовчого провадження суд може запропонувати особам, які беруть участь у справі, доповнити чи пояснити певні обставини, а також надати суду додаткові докази у строк, установлений судом. Питання про прийняття доказів, наданих з порушенням строку, встановленого судом, вирішується судом з урахуванням поважності причин несвоєчасного надання доказів.

Якщо суд здійснює підготовку справи до судового розгляду в порядку письмового провадження, то він повинен учинити всі необхідні дії, щоб зібрати потрібні докази. Зокрема, якщо особи, які беруть участь у справі, не надали суду певні матеріали, він може встановити строк, протягом якого вони можуть подати зміни чи доповнення до раніше наданих пояс-

² З текстом ухвали можна ознайомитися в Єдиному державному реєстрі судових рішень за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/>

вень, надати додаткові докази або вказати суду на їх місцезнаходження й зазначити причини неможливості їх подання. Усі ці рішення повинні прийматися невідкладно, адже від них більшою мірою залежить правильність вирішення публічно-правового спору. Саме той факт, наскільки повно суд збере необхідний доказовий матеріал, впливатиме на вирішення питання про можливість застосування письмової форми провадження адміністративного судочинства. Ці дії повинні стати важливим важелем впливу на осіб, які беруть участь у справі, оскільки вони не завжди за власною ініціативою надають суду потрібні відомості. Більшою мірою це стосується відповідача, який, безумовно, не хоче подавати докази, що прямо підтверджують неправомірність його позиції. У такій ситуації саме активна діяльність суду по витребуванню необхідних матеріалів може стати запорукою ухвалення законного й обґрунтованого рішення у справі.

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОПЕРЕДЬОГО СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ

Варто зауважити, що суд може призначити попереднє судове засідання, зазначивши про це в ухвалі про відкриття провадження у справі. Проте на практиці це не завжди так. Попереднє судове засідання може бути призначено ухвалою суду й після відкриття провадження, якщо потреба в ньому виникла в ході підготовчого провадження, що передбачено в п. 4 ч. 2 ст. 110 КАС.

Загальний порядок проведення попереднього судового засідання визначається в ст. 111 КАС. Таке засідання проводиться суддею, який здійснює підготовку справи до судового розгляду, за участю сторін й інших осіб, які беруть участь у справі. Зазначене свідчить про те, що в попереднє судове засідання викликаються сторони й інші особи, які беруть участь у справі. За загальним правилом неприбуття вказаних осіб не перешкоджає проведенню засідання. Проте, на нашу думку, попереднє судове засідання в обов'язковому порядку має проводитись виключно за участі сторін й інших осіб, які беруть участь у справі. У першу чергу це стосується справ, які в подальшому можуть бути розглянуті в порядку письмового провадження, адже іншої нагоди з'ясувати думку осіб, які беруть участь у справі, суд не матиме. При необхідності суд може запросити одночасно з'явитися осіб, які беруть

участь у справі, і їх представників у попереднє судове засідання, щоб опитати їх по суті справи, запереченнях проти позову, роз'яснити їх процесуальні права й обов'язки, з'ясувати їхню думку про можливість розгляду справи в порядку письмового провадження, а також вирішити інші питання, пов'язані з підготовкою справи. У такій ситуації, на нашу думку, слід забезпечувати обов'язкову участь сторін шляхом постановлення відповідної ухвали (наприклад, ухвала Чортківського районного суду Тернопільської області від 11 серпня 2014 року по справі № 608/1890/14-а)³.

Урешті-решт стадія підготовчого провадження закінчується постановленням судом однієї з ухвал про:

1	залишення позовної заяви без розгляду
2	зупинення провадження у справі
3	закриття провадження у справі
4	закінчення підготовчого провадження й призначення справи до судового розгляду

В ухвалі про закінчення підготовчого провадження й призначення справи до судового розгляду зазначається, які підготовчі дії проведені, і встановлюється дата, час і місце розгляду справи в порядку письмового провадження.

ПІДВОДЯЧИ ПІДСУМОК

Таким чином, підготовче провадження є важливою стадією адміністративного процесу. Його значення для розгляду справи в порядку письмового провадження надзвичайне. У першу чергу це пояснюється тим, що саме на цій стадії суд має можливість повністю зібрати всі необхідні матеріали, на основі яких він пізніше буде вирішувати публічно-правовий спір по суті, у разі необхідності вислухати пояснення сторін, вирішити багато важливих процесуальних питань, пов'язаних із просуванням адміністративної справи. Ми дійшли висновку, що без проведення підготовчого провадження дуже складно в подальшому розглядати справу не тільки в порядку письмового провадження, але й за загальними правилами, і тим більше виносити правосудне рішення в ній. Тому можна сміливо говорити про те, що стадія підготовчого провадження за своєю процесуальною значущістю абсолютно нічим не поступається судовому розгляду.

³ З текстом ухвали можна ознайомитися в Єдиному державному реєстрі судових рішень за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/>

ХТО-ХТО У ХАТИНЦІ... ВЛАСНИК?

(ЩОДО ОПРИЛЮДНЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО КІНЦЕВОГО ВИГОДООДЕРЖУВАЧА)

Віра Козіна, шеф-редактор

25.10.14 р. у газеті «Голос України» № 206 було оприлюднено Закон України від 14.10.14 р. № 1701-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів»¹. Відповідно з 25 листопада поточного року підприємства, крім державних та комунальних, зобов'язані встановлювати свого кінцевого вигодоодержувача, регулярно оновлювати і зберігати інформацію про нього та надавати її державному реєстратору у випадках та в обсязі, передбачених законом. Саме про ці новації й піде мова у статті.

КІНЦЕВИЙ ВИГОДООДЕРЖУВАЧ

Нова ст. 64¹ Господарського кодексу України² у другій частині передбачає, що термін «**кінцевий вигодоодержувач**» розуміється у значенні, що вживається в Законі України від 28.11.02 р. № 249-IV «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму»³.

Згідно з оновленою редакцією абз. 1 п. 22 ч. 1 ст. 1 Закону № 249, яка почне діяти з 25 листопада, **кінцевий вигодоодержувач юридичної особи** — це фізична особа, яка незалежно від формального володіння має можливість здійснювати вирішальний вплив на управління або господарську діяльність юридичної особи безпосередньо або через інших осіб, що здійснюється, зокрема, шляхом реалізації права володіння або користування всіма активами чи їх значною часткою, права вирішального впливу на формування складу, результати голосування, а та-

кож вчинення правочинів, які надають можливість визначати умови господарської діяльності, давати обов'язкові до виконання вказівки або виконувати функції органу управління, або яка має можливість здійснювати вплив шляхом прямого або опосередкованого (через іншу фізичну чи юридичну особу) володіння однією особою самостійно або спільно з пов'язаними фізичними та/або юридичними особами часткою в юридичній особі у розмірі 25 чи більше відсотків статутного капіталу або прав голосу в юридичній особі.

При цьому згідно з новою редакцією абз. 2 п. 22 ч. 1 ст. 1 Закону № 249 фізичною особою — кінцевим вигодоодержувачем юридичної особи **не може бути** особа, яка є агентом, номінальним утримувачем (номінальним власником) або є тільки посередником щодо такого права.

Натомість із Закону № 249 вилучили кілька понять. Зокрема, з 25.11.14 р. там не буде наступних визначень:

¹ Далі за текстом — Закон № 1701.

² Далі за текстом — ГК.

³ Далі за текстом — Закон № 249.

контроль юридичної особи	пряме або опосередковане володіння фізичною особою самостійно чи спільно з близькими родичами часткою в юридичній особі, що відповідає еквіваленту 50 та більше відсотків статутного капіталу або голосів юридичної особи, або незалежна від формального володіння можливість здійснювати будь-яким чином вирішальний вплив на управління чи на діяльність юридичної особи
контроль фізичної особи	можливість вирішального впливу на фінансові операції цієї особи незалежно від фактичного володіння активами фізичної особи
контролер	особа, яка здійснює контроль

Слід звернути увагу, що **крім** нововведеного поняття «кінцевий вигодонабувач юридичної особи» п. 24 ч. 1 ст. 1 Закону № 249 містить також поняття «**вигодоодержувач**» — це особа, на користь або в інтересах якої проводиться фінансова операція.

Закон № 249 передбачає цілий ряд процедур, завдяки яким встановлюється остаточний вигодоодержувач у правовідносинах. Так, наприклад, ч. 15 ст. 9 цього Закону передбачено, що у разі якщо клієнт (особа) діє як представник іншої особи чи в інтересах іншої особи або якщо у суб'єкта первинного фінансового моніторингу виникає сумнів стосовно того, що особа виступає від власного імені або вигодоодержувачем є інша особа, суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний згідно з вимогами цієї статті та положеннями інших законів, що регулюють процедуру ідентифікації, ідентифікувати також особу, від імені або за дорученням чи в інтересах якої проводиться фінансова операція або яка є вигодоодержувачем.

Тобто, як бачимо, посилання на Закон № 249, яке міститься тепер у ст. 64¹ ГК дає досить широкі можливості для встановлення реальних власників майна чи майнових прав.

ПУБЛІЧНІ ДІЯЧІ

Перш ніж ми заглибимося у детальний аналіз нововведень про оприлюднення інформації про справжніх власників, хочу звернути вашу увагу на ще одне поняття, яким оперує новий Закон № 1701 та яке тепер набуває нової актуальності.

Так, це термін «публічний діяч». Це визначення також розшифровується у Законі № 249 і з 25 листопада поточного року буде суттєво розширене.

Згідно з п. 29 ч. 1 ст. 1 Закону № 249 **публічні діячі** — це національні публічні діячі, іноземні публічні діячі, діячі, що виконують значні функції в міжнародній організації, **а також їх пов'язані особи**.

Увага! Пов'язаних осіб публічних діячів **автоматично** (у силу припису Закону) відносять до категорії «публічний діяч» з усіма наслідками.

Отже, відповідно до оновленої редакції п. 29 ч. 1 ст. 1 Закону № 249 **національними публічними діячами**⁴ є фізичні особи, які виконують публічні функції в Україні, а саме:

1	Президент України
2	Прем'єр-міністр України
3	члени Кабінету Міністрів України
4	перший заступник міністра, заступник міністра, інші керівники центральних органів виконавчої влади та їх заступники
5	Голова та члени Центральної виборчої комісії

⁴ Ми дещо змінили порядок переліку посад, наданих у Законі, згрупувавши їх за галузевою приналежністю чи приналежністю до певної сфери управління (гілки влади).

6	народні депутати України
7	Голова та члени Правління Національного банку України, члени Ради Національного банку України
8	Голова та судді Конституційного суду України, Голова та судді Верховного Суду України, голови та судді вищих спеціалізованих судів, члени Вищої кваліфікаційної комісії суддів України
9	голови апеляційних судів
10	члени Вищої ради юстиції
11	Генеральний прокурор України та його заступники
12	прокурори областей та прирівняні до них
13	Голова та члени Рахункової палати
14	надзвичайні і повноважні послы
15	Начальник Генерального штабу — Головнокомандувач Збройних Сил України, начальники Сухопутних військ, Повітряних Сил, Військово-Морських Сил
16	Голова Служби безпеки України та його заступники
17	керівники обласних територіальних органів Служби безпеки України
18	Голова Антимонопольного комітету України та його заступники
19	члени Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення
20	державні службовці, посади яких віднесені до першої та другої категорій посад
21	керівники обласних територіальних органів центральних органів виконавчої влади та прирівняні до них
22	керівники адміністративних, управлінських чи наглядових органів державних та казенних підприємств, господарських товариств, державна частка у статутному капіталі яких перевищує 50 %
23	керівники статутних органів політичних партій; члени центральних статутних органів політичних партій

Іноземними публічними діячами є фізичні особи, які виконують публічні функції в іноземних державах, а саме:

1	глава держави, керівник уряду, міністри та їх заступники
2	депутати парламенту
3	голови та члени правлінь центральних банків
4	члени верховного суду, конституційного суду або інших судових органів, рішення яких не підлягають оскарженню, крім як за виняткових обставин
5	надзвичайні та повноважні послы, повірені у справах
6	керівники центральних органів військового управління
7	керівники адміністративних, управлінських чи наглядових органів державних підприємств
8	посадові особи політичних партій

Діячами, що виконують значні функції в міжнародній організації, є посадові особи міжнародних організацій, що обіймають або обіймали протягом останніх трьох років у них керівні посади, а саме директори, голови правлінь або їх заступники, або виконують будь-які інші керівні функції на найвищому рівні в міжнародних організаціях, у тому числі в міжнародних міждержавних організаціях, члени міжнародних парламентських асамблей, судді та керівні посадові особи міжнародних судів.

Пов'язаними особами національних публічних діячів, іноземних публічних діячів, діячів, що виконують значні функції в міжнародній організації, **є члени їх сім'ї, а також юридичні особи, кінцевими вигодоодержувачами або власниками** істотної участі яких є такі діячі чи члени їх сім'ї.

Під членами сім'ї у цьому випадку згідно із Законом розуміються особи, які перебувають у шлюбі, їхні діти (у тому числі повнолітні) та їх подружжя, батьки, особи, які перебувають під опікою і піклуванням, інші особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі.

Істотною участю згідно із п. 23 ч. 1 ст. 1 Закону № 249 вважається пряме або опосередковане володіння часткою у розмірі 10 і більше відсотків статутного капіталу (фонду), 10 і більше відсотків акцій або прав голосу в юридичній особі, прямий

або опосередкований вплив на неї. Таким чином, розкриттю підлягатиме інформація і про міноритарних власників корпоративних прав, якщо вони володіють понад 10 % прав, а також посадових осіб, які мають прямий чи опосередкований вплив на юридичну особу.

РОЗМІЩЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЮРОСОБУ ТА ДОСТУП ДО НЕЇ

Частиною 2 ст. 17 Закону України від 15.05.03 р. № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців»⁵ передбачено перелік відомостей про юридичних осіб, які містяться у Єдиному державному реєстрі⁶.

Нагадаю, що згідно з ч. 1 ст. 20 Закону про держреєстрацію **відомості, що містяться в ЄДР, є відкритими і загальнодоступними**, за винятком реєстраційних номерів облікових карток платників податків, відомостей про відкриття та закриття рахунків, накладення та зняття арештів на рахунки та майно. Отже, цю інформацію може отримати будь-яка особа, крім суб'єкта владних повноважень у порядку доступу до інформації, а також будь-який адвокат у порядку, визначеному ст. 24 Закону України від 05.07.12 р. № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Так яка ж інформація про реальних власників тепер буде загальнодоступною в ЄДР?

Її перелік значно розширений.

Як було (стара редакція абз. 8 ч. 2 ст. 17 Закону про держреєстрацію, яка діє до 25.11.14 р.)	Як буде (нова редакція абз. 8 — 10 ч. 2 ст. 17 Закону про держреєстрацію, яка буде діяти з 25.11.14 р.)
1	2
Серед іншого, у ЄДР містилася інформація про перелік засновників (учасників) юридичної особи, у тому числі ім'я, країна громадянства, місце проживання, реєстраційний номер облікової картки платника податків, якщо засновник — фізична особа; найменування, країна резидентства, місцезнаходження та ідентифікаційний код, якщо засновник — юридична особа	Відтепер у цій частині буде доступна інформація про: а) перелік засновників (учасників) юридичної особи, у тому числі прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), країна громадянства, серія та номер паспорта громадянина України або паспортного документа іноземця, місце проживання, реєстраційний номер облікової картки платника податків (за наявності), якщо засновник — фізична особа; найменування, країна резидентства, місцезнаходження та ідентифікаційний код, якщо засновник — юридична особа; б) інформація про кінцевого вигодоодержувача юридичної особи, у тому числі кінцевого вигодоодержувача її засновника, якщо засновник — юридична особа, а саме: прізвище, ім'я, по батькові

⁵ Далі за текстом — Закон про держреєстрацію.

⁶ Далі за текстом — ЄДР.

1	2
	<p>(за наявності), країна громадянства, серія та номер паспорта громадянина України або паспортного документа іноземця, місце проживання, реєстраційний номер облікової картки платника податків (за наявності);</p> <p>в) інформація про структуру власності засновників — юридичних осіб (крім політичних партій, творчих спілок та їх територіальних осередків, адвокатських об'єднань, торгово-промислових палат, державних органів, органів місцевого самоврядування та їх асоціацій), яка дає можливість встановити фізичних осіб — власників істотної участі цих юридичних осіб, а саме: прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), країна громадянства, серія та номер паспорта громадянина України</p> <p>або паспортного документа іноземця, місце проживання, реєстраційний номер облікової картки платника податків (за наявності)</p>

При зміні кінцевих вигодоодержувачів та/або власників істотної участі юридичної особи, у тому числі кінцевих вигодоодержувачів та/або власників істотної участі її засновника, якщо засновник — юридична особа, інформація до ЄДР подаватиметься у порядку, встановленому ч. 1 ст. 19 Закону про держреєстрацію.

НОВА ІНФОРМАЦІЯ, ЯКА ПОДАЄТЬСЯ ПРИ РЕЄСТРАЦІЇ ЮРОСІБ

Відповідно, до реєстраційної картки на проведення державної реєстрації юридичної особи засновником (засновниками) або уповноваженою ними особою включатиметься інформація про:

1	<p>структуру власності засновників — юридичних осіб, яка дає можливість встановити фізичних осіб — власників істотної участі цих юридичних осіб та містить такі дані про зазначених фізичних осіб: прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), країна громадянства, серія та номер паспорта громадянина України або паспортного документа іноземця, місце проживання, реєстраційний номер облікової картки платника податків (за наявності)</p>
2	<p>кінцевого вигодоодержувача (вигодоодержувачів) юридичної особи, у тому числі кінцевого вигодоодержувача (вигодоодержувачів) її засновника, якщо засновник — юридична особа, а саме: прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), країна громадянства, серія та номер паспорта громадянина України або паспортного документа іноземця, місце проживання, реєстраційний номер облікової картки платника податків (за наявності).</p> <p>Увага! Зазначена інформація не включається до реєстраційної картки для проведення державної реєстрації політичних партій, творчих спілок та їх територіальних осередків, адвокатських об'єднань, торгово-промислових палат, державних органів, органів місцевого самоврядування та їх асоціацій</p>

Такі вимоги передбачені з 25.11.14 р. абз. 6 — 8 ч. 1 ст. 24 Закону про держреєстрацію.

Увага! Згідно з оновленою редакцією абз. 6 ч. 1 ст. 27 Закону про держреєстрацію невідповідність відомостей про засновників (учасників)

юридичної особи **та кінцевого вигодоодержувача (вигодоодержувачів)** відомостям щодо них, які містяться в ЄДР, буде вважатися підставою для відмови у проведенні державної реєстрації юридичної особи.

НАДАННЯ ІНФОРМАЦІЇ З ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ПРАВ

Не можна оминати увагою й ще одну новелу, внесену Законом № 1701. Вона стосується доступу до інформації про речові права на нерухоме майно та їх обтяження.

Зокрема, ст. 28 Закону України від 01.07.04 р. № 1952-IV «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»⁷ викладено у новій редакції. Ця норма визначає статус інформації, розміщеної у Державному реєстрі прав⁸, а також порядок надання інформації з нього.

Безпрецедентною для нашої країни можна назвати вже першу частину ст. 28 Закону про реєстрацію прав, згідно з якою **інформацію про зареєстровані права та їх обтяження, що міститься у ДРП, визнано відкритою та загальнодоступною.**

Згідно з ч. 2 ст. 28 Закону про реєстрацію прав **для фізичних та юридичних осіб** інформація з ДРП надається **виключно** за об'єктом нерухомого майна в електронній формі через офіційний веб-сайт центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації прав⁹. Поки що порядок одержання інформації не розроблено. Відповідно до Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1701 Кабмін має розробити його у строк до 25.02.15 р.

Другий варіант одержання суб'єктом приватного права інформації з ДРП, передбачений новою редакцією Закону, — це право одержати інформацію в паперовій формі шляхом подання заяви особисто або пересилання поштового відправлення органам державної реєстрації прав та нотаріусам у порядку, визначеному Урядом.

Увага! Цілий ряд осіб зможе одержувати інформацію з ДРП у зв'язку із здійсненням ними повноважень, визначених законом, як за суб'єктом права, так і за об'єктом нерухомого майна в електронній формі шляхом безпосереднього доступу до ДРП за умови ідентифікації відповідної

посадової особи за допомогою електронного цифрового підпису.

До осіб із правом такого доступу віднесено:

1	посадових осіб органів державної влади
2	посадових осіб органів місцевого самоврядування
3	посадових осіб судів
4	посадових осіб органів внутрішніх справ
5	посадових осіб органів прокуратури
6	посадових осіб органів Служби безпеки України
7	адвокатів
8	нотаріусів

Порядок доступу до ДРП для перелічених вище осіб також має бути визначений Кабінетом Міністрів України у строк до 25.02.14 р.

Відповідно до ч. 4 ст. 28 Закону про реєстрацію прав (у редакції, яка діятиме з 25.11.14 р.) за заявою **власника чи іншого правоволодільця** орган державної реєстрації прав надає інформацію у формі виписки про осіб, які отримали відомості про зареєстровані права та їх обтяження на нерухоме майно, що йому належить.

Увага! Новою редакцією ч. 5 ст. 28 Закону про реєстрацію прав передбачено, що інформація про зареєстровані права та їх обтяження, отримана в електронній чи паперовій формі за допомогою програмних засобів ведення ДРП, є офіційною та використовується відповідно до законодавства. Для адвокатів це означатиме абсолютно нову еру пошуку відомостей, необхідних для захисту прав їх клієнтів.

А ось банки при здійсненні операцій з іпотеки, на відміну від попередньої редакції ст. 28 цього Закону, безпосереднього доступу до інформації з ДРП мати не будуть.

⁷ Далі за текстом — Закон про реєстрацію прав.

⁸ Далі за текстом — ДРП.

⁹ Наразі таким органом є Державна реєстраційна служба України (Укрдержреєстр).

ПРАВОВИЙ ВИСНОВОК ВСУ У СПРАВІ ПРО ВИЗНАННЯ ПРИЛЮДНИХ ТОРГІВ НЕДІЙСНИМИ

Верховний Суд України на спільному засіданні Судових палат у цивільних та господарських справах 22.10.14 р. ухвалив постанову у справі № 6-124ц14, предметом якої був спір про визнання прилюдних торгів недійсними.

Суд зробив правовий висновок про те, що виходячи з правового аналізу ч. 5 ст. 58 Закону України «Про виконавче провадження», п. 3.2 Тимчасового положення про порядок проведення прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 27.10.99 р. № 68/5 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 02.11.99 р. за № 745/4038, звіт про оцінку майна є чинним, якщо від дня його підписання до дня проведення прилюдних торгів пройшло не більше шести місяців. Після збігу цього шестимісячного строку обов'язковою умовою призначення

й проведення прилюдних торгів є отримання нового звіту про оцінку майна.

Проведення прилюдних торгів із реалізації майна за ціною, визначеною відповідно до звіту про оцінку майна, який утратив чинність, є порушенням установлених законодавством правил про порядок реалізації майна на прилюдних торгах, у тому числі правил про визначення стартової ціни реалізації майна, а саме: ч. 5 ст. 58 Закону України «Про виконавче провадження»; пп. 3.2, 3.4 зазначеного Тимчасового положення.

З повним текстом постанови Верховного Суду України у цій справі можна буде ознайомитися на офіційному веб-сайті Суду (<http://www.scourt.gov.ua>) у підрозділі «Постанови у справах цивільної юрисдикції» за наступним посиланням: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/%28documents%29/2698391BDE1C8620C2257B1E00498230?OpenDocument&Type=2014&>

ПРАВОВИЙ ВИСНОВОК ВСУ У СПРАВІ ПРО ВИЗНАННЯ НЕЗАКОННИМ НАКАЗУ ПРО ПРИТЯГНЕННЯ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Верховний Суд України на засіданні Судової палати у цивільних справах 22.10.14 р. ухвалив постанову у справі № 6-163ц14, предметом якої був спір про притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Суд зробив правовий висновок про те, що відповідно до ч. 2 ст. 41 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» і ч. 2 ст. 252 КЗпП України однією з гарантій можливості здійснення працівниками підприємства, установи, організації обраних до складу виборної профспілкової організації своїх повноважень є заборона притягнення їх до дисциплінарної відповідальності без попередньої згоди виборного органу, членами якого вони є.

Згідно з ч. 6 ст. 39 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» рішення профспілки про ненадання згоди на розірвання трудового договору з працівником має бути обґрунтованим. У разі якщо в рішенні немає обґрунтування відмови у такій згоді, роботодавець має право звільнити працівника без згоди виборного органу профспілки.

Аналіз зазначеної норми права дає підстави для висновку про те, що власник має право звільнити працівника без згоди профспілкового органу за відсутності обґрунтування профспілковим органом такої відмови, а не з мотивів її відмови.

За аналогією правило ч. 6 ст. 39 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» слід застосувати й до передбачених ч. 2 ст. 252 КЗпП України, ч. 2 ст. 41 цього Закону випадків отримання згоди профспілкового органу на притягнення працівників — членів виборних профспілкових органів до дисциплінарної відповідальності.

З повним текстом постанови Верховного Суду України у цій справі можна буде ознайомитися на офіційному веб-сайті Суду (<http://www.scourt.gov.ua>) у підрозділі «Постанови у справах цивільної юрисдикції» за наступним посиланням: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/%28documents%29/2698391BDE1C8620C2257B1E00498230?OpenDocument&Type=2014&>

ПРАВОВИЙ ВИСНОВОК ВССУ ЩОДО ПЕРЕВІРКИ АПЕЛЯЦІЙНИМ СУДОМ ЗАКОННОСТІ Й ОБҐРУНТОВАНOSTІ РІШЕННЯ СУДУ З ОГЛЯДУ НА ТЕ ЗАКОНОДАВСТВО, ЯКЕ ІСНУВАЛО НА ЧАС ЙОГО УХВАЛЕННЯ

Колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ¹, розглянувши у судовому засіданні 01.10.14 р. справу № 6-29183-св-14 за позовом банку про звернення стягнення на предмет іпотеки та виселення, встановила порушення апеляційним судом норм матеріального та процесуального права, що вплинуло на правильне вирішення справи, й дійшла наступного правового висновку.

Суд апеляційної інстанції, скасовуючи рішення суду першої інстанції та ухвалюючи рішення про відмову у позові, виходив із того, що при вирішенні даного спору підлягає застосуванню Закон України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті» (набрав чинності 07.06.14 р.), згідно з яким предмет іпотеки не може бути примусово стягнутий (відчужений без згоди власника), незалежно від того, що на час ухвалення рішення суду цього Закону України не було.

Проте колегія суддів ВССУ дійшла висновку про те, що апеляційний суд мав би право на застосування Закону України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті», але за наявності підстав, передбачених нормами матеріального та процесуального права, для скасування рішення

суду першої інстанції, і в такому разі при ухваленні власного рішення суд застосовував би законодавство, яке існувало на час його ухвалення.

Разом з тим апеляційний суд на порушення вимог ст. ст. 212 — 214, 303, 316 Цивільного процесуального кодексу України² не вказав підстав, передбачених нормами матеріального та процесуального права, для скасування рішення суду першої інстанції та не надав оцінку доводам апеляційної скарги.

Сам по собі наведений вище Закон України не може бути підставою для скасування рішення суду першої інстанції, оскільки на час його ухвалення місцевий суд і не міг його застосувати, адже його не існувало, а апеляційний суд перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду з огляду на те законодавство, яке існувало на час його ухвалення.

Враховуючи те, що фактичні обставини, які мають значення для правильного вирішення справи, судом не були встановлені, рішення апеляційного суду не відповідало вимогам ст. 213 ЦПК щодо законності й обґрунтованості, що в силу ст. 338 ЦПК стало підставою для його скасування і передачі справи на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Із повним текстом ухвали ВССУ у цій справі можна ознайомитися у Єдиному державному реєстрі судових рішень за наступним посиланням: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/40792901>

¹ Далі за текстом — ВССУ.

² Далі за текстом — ЦПК.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У СПРАВАХ ЩОДО ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ І НЕДОТОРКАНОСТІ

Алла Тимошенко,
судовий експерт-психолог

Юридичне значення судової психологічної експертизи¹ у справах про статеві злочини зводиться, як правило, до здатності потерпілих осіб розуміти характер і значення скоєних із ними сексуальних дій та чинити опір в юридично значущих обставинах. СПЕ цього напрямку охоплюється двома статтями Кримінального кодексу України², а саме: зґвалтування (ст. 152) і насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (ст. 153). Саме цим питанням і буде присвячена стаття. Що ж стосується дослідження по встановленню в особи статевої зрілості згідно зі ст. 155 КК «Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості», то воно не є предметом розгляду цієї публікації.

Розуміння людиною характеру і значення скоєних з нею сексуальних дій, можливість чинити опір є психологічною підставою вирішення питання про безпорадний стан потерпілої особи, який є складовою суб'єктивної сторони злочину і, відповідно, кваліфікуючою ознакою кримінальної статті. Також безпорадний стан жертви є обставиною, що обтяжує покарання (ст. 67 КК). Безпорадний стан є суто юридичним поняттям і встановлюється слідчим або судовим органом, тому не є предметом дослідження СПЕ. СПЕ відповідає на наступне питання: «Чи здатна підекспертна особа виходячи з рівня її розумового розвитку, індивідуально-психологічних особливостей та емоційного стану правильно розуміти характер та значення скоюваних з нею дій та чинити опір?». Негативні відповіді на це запитання, як

вже зазначалося вище, виступають психологічною підставою про визнання в особи безпорадного стану в момент скоєння з нею правопорушення. Розглянемо більш детально особливості проведення СПЕ цього напрямку.

Перш за все треба відзначити, що, як правило, СПЕ такого роду призначається у відношенні неповнолітніх осіб (підлітків). Призначення експертизи у відношенні малолітньої особи (дитини) є неконструктивним, оскільки виходячи з науково-практичних положень вікової психології вважається, що особа дошкільного і молодшого шкільного віку «апріорі» не може розуміти реальний зміст скоюваних з нею дій і, відповідно, — чинити опір. Тому малолітній вік жертви вже є обставиною, на підставі якої приймається рішення про наявність безпорадного стану. У цьому випадку опір полягає

¹ Далі за текстом — СПЕ.

² Далі за текстом — КК.

не в «сліпій» фізичній протидії жертви нападникові, тобто відштовхуванні, кусанні, крику і т. ін. (на жаль, такі дії часто є малоефективними при зґвалтуванні особи будь-якого віку), а в цілеспрямованих усвідомлених діях по ефективному доланню примусу з боку злочинця, керуючись власними інтересами, особливостями ситуації. Безпорадний стан у повнолітньої особи можна розглядати за наявності суто фізіологічних перепон, таких як алкогольне

чи наркотичне сп'яніння, розумова відсталість, фізичні вади. Проте встановлення цих особливостей лежить поза межами СПЕ. Таким чином, СПЕ призначається в тих випадках, коли безпорадний стан потерпілих обумовлений психологічними факторами.

Підстави для призначення СПЕ по злочинах проти статевої свободи і недоторканності наступні:

1	дані про пасивну поведінку потерпілої особи в кримінальній ситуації
2	неадекватне ставлення потерпілої особи до ситуації, тобто відсутність глибоких емоційних реакцій на те, що трапилося (це може свідчити як про байдуже ставлення до морально-правових норм суспільства, так і про недостатню сформованість когнітивної складової свідомості, що призводить до стану безпорадності)
3	припущення про наявність у потерпілої особи відставання в психічному розвитку, не пов'язаному з психічним захворюванням
4	наявність таких індивідуально-психологічних особливостей особистості потерпілої особи, які могли, на думку слідства або суду, вплинути на здатність оцінювати ситуацію і чинити опір

За наявності досить тісного психологічного зв'язку здатність потерпілої особи розуміти значення і характер скоюваних з нею протиправних дій і здатність чинити опір становить зміст роздільних предметів дослідження, щодо яких на вирішення експертизи виносяться питання. «Здатність розуміти характер і значення дій злочинця» належить до процесів усвідомлення юридично значущих обставин; «здатність чинити опір» — до психологічних механізмів довільної регуляції власної поведінки в кримінальній ситуації. Особливість цих понять полягає як у їх взаємній залежності, так і в окремому прояві кожного з них. Розуміння характеру дій не завжди приводить до подальшого опору, проте нерозуміння фактично завжди позбав-

ляє жертву можливості до ефективного спротиву.

Здатність жертви розуміти характер і значення скоєних з нею дій визначається фахівцями у галузі судової психології як сукупність психологічних особливостей суб'єкта, що забезпечують розуміння сексуальної спрямованості дій правопорушника, можливих біологічних і соціальних наслідків цих дій, прийнятих у суспільстві морально-етичних оцінок зазіхань на статево недоторканність, що виявляється в конкретній ситуації взаємодії жертви з нападником.

Оцінка експертом-психологом такої здатності відбувається шляхом аналізу наступних **фактичних й індивідуально-психологічних особливостей**:

1	специфічний життєвий досвід жертви, що включає, насамперед, обізнаність в області статевої відносин
2	адекватна моральна оцінка подій, сформованість здатності до розуміння соціального значення протиправних дій
3	співвідношення наслідків скоєних з потерпілою особою дій до її майбутнього, цілям подальшого життя

Для потенційної можливості чинити опір суттєвим є:

— здатність жертви усвідомлювати явища навколишньої дійсності і правильно оцінювати ситуацію, соціальне значення того, що відбувається
— усвідомлення вже на перших етапах розвитку ситуації правопорушення сексуальної спрямованості дій злочинця
— здатність виражати свою волю (початком вольової поведінки вважається свідомо прийнята мета, що координує усі подальші дії суб'єкта, структурує їх в систему)

Поведінка жертви в кримінальній, передкримінальній і посткримінальній ситуації досліджується в рамках віктимного підходу.

Під віктимною поведінкою у вузькому сенсі розуміють таку поведінку жертви, яка провокує злочин проти себе чи створює об'єктивно сприятливі для цього умови. Дослідження характеру «відповідальності» потерпілої особи має значення не тільки в рамках профілактики статевих злочинів, а й при вирішенні конкретних завдань СПЕ, зокрема дослідження моральної шкоди потерпілого внаслідок злочинів проти статевої свободи і недоторканності. Ступінь «вини» («відповідальності») потерпілого є невід'ємним компонентом розрахунку грошового еквівалента за спричинену моральну (немайнову) шкоду, якщо така має місце.

Треба зазначити, що згідно з пунктом 6, яким доповнено ст. 242 Кримінального процесуального кодексу України³, визначення шкоди немайнового характеру є однією з підстав обов'язкового проведення експертизи. З огляду на це доцільним буде призначати СПЕ одразу по двох напрямках: задля вирішення питання про наявність безпорадного стану (у тих випадках, якщо це необхідно) і для встановлення моральної шкоди. Це скорочує не тільки час

і кошти на проведення відповідної експертизи, але й підтримує етичні принципи, відповідно до яких підекспертна особа не піддається стресовому впливу під час психологічного обстеження двічі. Відтворення жертвою злочину спогадів і деталей правопорушення незалежно від віку і статі завжди є стресовим чинником.

Таким чином, можна виділити наступні завдання, які вирішуються в ході психологічного дослідження особистості потерпілого внаслідок статевого злочину, його поведінки в умовах протиправної ситуації:

- з'ясування психологічних критеріїв безпорадного стану потерпілих осіб в ситуаціях посягання на їх статево недоторканність;
- з'ясування принципової здатності потерпілої особи розуміти характер і значення скоєних з нею дій;
- з'ясування принципової здатності (реальної можливості) потерпілої особи чинити опір;
- виявлення психологічних механізмів віктимної поведінки та її впливу на розвиток ситуації правопорушення (це завдання може вирішуватись і відносно повнолітніх осіб);
- встановлення моральної шкоди.

³ Зміни були внесені Законом України від 13.05.2014 р. № 1261-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України».

_____ прокуратурі
м. _____ області
ВІД КОГО та В ІНТЕРЕСАХ КОГО
АДРЕСА
ЗАСІБ ЗВ'ЯЗКУ:

ЗАЯВА про кримінальні правопорушення

У провадженні _____ перебуває матеріал досудового розслідування за № _____ від _____ року за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 ч. 1 КК України, повідомлення про підозру в якому пред'явлено ОСОБА 1.

З метою збирання інформації про злочин 11.09.2013 року було проведено огляд місця події у будинку підозрюваного, розташованому за адресою: АДРЕСА 1, в результаті якого були виявлені та вилучені ряд предметів.

Огляд розпочався з того, що дільничним інспектором ОСОБА 2 на порушення вимог чинного законодавства було виламано двері в будинку, який став предметом огляду. Огляд розпочато без дозволу слідчого судді, про що ОСОБА 1 одразу спитав: «Чи мається у вас дозвіл на обшук?», ОСОБА 2 вказав, що дозвіл буде надано, коли приїдуть співробітники ОБНОНу, не запитавши дозволу власника проник у житло та розпочав огляд. Пізніше приїхали співробітники ОБНОНу, які, не пред'явивши будь-яких документів, почали заштовхувати ОСОБА 1 до будинку. Працівник ОБНОНу ОСОБА 3, застосувавши фізичну силу, вдарив ОСОБА 1 по голові та, застосовуючи психологічний тиск, змусив ОСОБА 1 написати письмову заяву про те, що він не заперечує проти того, щоб співробітники міліції знаходились у нього дома, та другу заяву про те, що він не заперечує проти того, що співробітники міліції вилучили недозволені речі. Огляд проводився спочатку без понять, які були пізніше запрошені на стадії опису вилучених речей.

Підставами для проведення слідчої (розшукової) дії відповідно до ч. 2 ст. 223 КПК України є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її мети. По-перше, достатніх відомостей для проведення огляду не було, оскільки огляд розпочато на підставі рапорту оперативного чергового ОСОБА 4 про злочинні дії, повідомлені від невідомого, тобто від аноніма, про що занесені відомості в ЄРДР із вказівкою на заявника — повідомлення про кримінальне правопорушення, що є грубим порушенням норм КПК, оскільки підставою для внесення відомостей до ЄРДР відповідно до ст. 214 КПК України є заява, повідомлення (із вказівкою прізвища, ім'я та по батькові) або самостійне виявлення. Повідомлення від аноніма не може бути підставою початку досудового розслідування, а тим більше підставою внесення до ЄРДР.

Щодо огляду: порушено право ОСОБА 1 на охорону житла та його недоторканність, встановлене Конституцією України та Європейською Конвенцією про права людини. Згідно зі ст. 233 КПК України ніхто не має права проникати до житла чи іншого володіння особи з будь-якою метою, інакше як за добровільної згоди особи або на підставі ухвали слідчого судді. По-перше, заява про знаходження у будинку не була добровільною, а по-друге, проникнення у житло було здійснено взагалі без будь-яких письмових заяв. У заяві, підписаній під примусом, вказано, що ОСОБА 1 не заперечує, щоб працівники міліції перебували у будинку, а не увійшли до нього для здійснення огляду.

Відповідно до ст. 237 КПК України огляд житла проводиться згідно з правилами КПК, встановленими для обшуку житла. Оскільки дозволу власника на огляд надано не було, то огляд міг бути законним тільки на підставі дозволу слідчого судді (ч. 2 ст. 234 КПК України), якого отримано не було. Таким чином, огляд проведено з істотним порушенням прав особи, не дотримана процедура.

Більше того, згідно з приписами ч. 3 ст. 233 КПК України у разі проникнення до житла до постановлення ухвали слідчого судді про надання дозволу, слідчий, прокурор зобов'язаний невідкладно після проведення таких слідчих дій звернутися із клопотанням до слідчого судді. Якщо таке клопотання не буде задоволене, встановлені внаслідок такого обшуку докази є недопустимими, а отримана інформація підлягає знищенню в порядку, передбаченому ст. 255 КПК України.

У діях ОСОБА 2 вбачаються ознаки кримінальних правопорушень, передбачених ст. 162 ч. 1 КК України — незаконне проникнення до житла чи іншого володіння особи, незаконне проведення в них огляду чи обшуку, а так само інші дії, що порушують недоторканність житла, та ст. 365 ч. 1 КК України — перевщення влади або службових повноважень.

На підставі вищевикладеного, відповідно до ст. 21, 30, 32 Конституції України, ст. 214, 223, 233, 234, 237 та ст. 8 Європейської конвенції прав і основоположних свобод людини, керуючись ст. 8, 9, 45, 46 Кримінального процесуального кодексу України,

Прошу:

1. Прийняти та невідкладно зареєструвати подану мною заяву про вчинення кримінального правопорушення ОСОБА 2 за ст. 162 ч. 1 КК України та ст. 365 ч. 1 КК України до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

2. Почати досудове розслідування щодо викладених у заяві фактів.

3. Письмово повідомити адвоката про початок кримінального провадження, його номер в Єдиному реєстрі досудових розслідувань та закінчення досудового розслідування.

Додатки:

Дата:

Підпис

Апеляційному суду Донецької області
Судовій палаті по кримінальних справах
83015, м. Донецьк, пл. Правосуддя, 1

ВІД КОГО та В ІНТЕРЕСАХ КОГО
засудженого за ст. 190 ч. 2 КК України
до двох років позбавлення волі

Копії: **Прокурору** _____
засудженому ОСОБА 1, АДРЕСА 1
потерпілому ОСОБА 2, АДРЕСА 2

АПЕЛЯЦІЙНА СКАРГА
на вирок Кіровського районного суду м. Макіївка
Донецької області від 20.01.2014 року у справі № _____

Вироком Кіровського районного суду м. Макіївка Донецької області від 20.01.2014 року ОСОБА 1, визнаний винним у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 190 ч. 2 КК України, та засуджений до 2 років позбавлення волі.

З даним вирокom суду я не згодна, вважаю його надто суворим та таким, що не відповідає принципам достатності покарання для виправлення винного.

Суд при винесенні вироку зобов'язаний виходити із необхідності відповідності призначеного покарання тяжкості злочину та особистості засудженого, можливості виправлення особи без відбуття покарання у місцях обмеження або позбавлення волі. Вважаю даний вирок занадто суворим, а тому таким, що підлягає зміні на підставі наступних обставин:

Обставиною, що пом'якшує покарання підсудному ОСОБА 1, є визнання вини в повному обсязі, його щиросердне розкаяння, активне сприяння слідству у розкритті злочину.

За час проведення досудового слідства ОСОБА 1 вже багаторазово пожалкував про скоєне ним кримінальне правопорушення, навчений та покараний наріканням оточуючих людей. ОСОБА 1 у скоєному проявив щиросердне розкаяння.

Обставиною, яка обтяжує, судом визнано знаходження обвинуваченого у стані алкогольного сп'яніння, хоча останній вказав, що випив лише пляшку пива. Освідування особи не проводилось. Факт знаходження обвинуваченого у стані алкогольного сп'яніння матеріалами справи не доведено, доказів перебування обвинуваченого у стані сп'яніння під час скоєння ним кримінального правопорушення немає.

Щодо характеризуючих особистість обставин: ОСОБА 1 раніше судимий, за місцем проживання характеризується незадовільно. Проте він має стійкі соціальні зв'язки: проживає разом із батьком, наразі перебуває на його повному утриманні у зв'язку із знаходженням під домашнім арештом. На обліку у психлікарні не перебуває.

З урахуванням усіх вищевказаних характеристик та обставин суд мав можливість та законні підстави призначити ОСОБА 1 менш суворе покарання в межах санкції статті.

На підставі принципів індивідуалізації, гуманізації та справедливості покарання, враховуючи інформацію про особистість підсудного, наявності обставини, яка пом'якшує покарання, та відсутності обтяжуючих, вважаю, що достатнім у даному випадку було б покарання у вигляді позбавлення волі строком на 1 рік. З урахуванням того факту, що санкція статті передбачає й інші альтернативні покарання: у т. ч. обмеження волі, суд фактично призначив майже максимальне покарання в межах санкції статті, що не відповідає вимогам чинного законодавства та особі засудженого.

Покарання у вигляді одного року позбавлення волі, на мою думку, було б достатнім та необхідним для досягнення основної мети покарання: кара, виправлення засудженого та попередження скоєння нових злочинів.

На підставі вищевикладеного, відповідно до ст. 50, ч. 1 ст. 66, ч. 2 ст. 190 Кримінального кодексу України, керуючись ст. 2, п. 1 ч. 1 ст. 392, п. 1 ч. 1 ст. 393, ст. 396, п. 2 ч. 1 ст. 407 Кримінального процесуального кодексу України,

Прошу:

1. Вирок Кіровського районного суду м. Макіївка Донецької області від 20.01.2014 року у кримінальному провадженні _____ за обвинуваченням ОСОБА 1, ДАТА НАРОДЖЕННЯ, уродженця с. Макіївка Донецької області, у скоєнні ним кримінального правопорушення, передбаченого ст. 190 ч. 2 КК України, змінити.

2. Призначити ОСОБА 1 покарання за скоєне ним кримінальне правопорушення, передбачене ст. 190 ч. 2 КК України, у вигляді позбавлення волі строком на 1 рік.

Додатки:

07.02.2014 року

Підпис